

ÖĞRETMEN ADAYLARININ TÜRKİYE’NİN BEYİN GÖÇÜNE YÖNELİK TUTUM VE GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ: BİR KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI¹

AN INVESTIGATION OF PRE-SERVICE TEACHERS' ATTITUDES AND OPINIONS TOWARDS TURKIYE'S BRAIN DRAIN: A MIXED METHOD RESEARCH

Arzu SALDIRAY

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

arzusaldiray@nevsehir.edu.tr

ORCID: 0000-0003-3261-4843

ÖZ

Geliş Tarihi:

14.01.2024

Kabul Tarihi:

02.04.2024

Yayın Tarihi:

25.06.2024

Anahtar Kelimeler

Beyin göçü
Öğretmen eğitimi
Toplumsal cinsiyet

Keywords

Brain drain
Teacher training
Gender

Göç, küreselleşme sürecinin önemli bir parçasıdır ve vatandaşlık eğitiminde güçlü bir etkiye sahiptir. Bu araştırma geleceğin vatandaşlık eğitiminden sorumlu olan öğretmen adaylarının, Türkiye'nin beyin göçüne yönelik tutum ve görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Karma yöntem desenlerinden sıralı açıklayıcı desen kullanılmıştır. İlk aşamada Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği aracılığıyla 455 öğretmen adayından nicel veri toplanmıştır. Araştırmanın nitel kısmı durum çalışmasıyla devam etmiştir. Bu çerçevede, araştırmacının yürütmekte olduğu *Eleştirel ve Analitik Düşünme* dersinde çevrimiçi grup tartışması ve öğrenci kompozisyonlarıyla nitel veri toplanmıştır. Nicel bulgular, öğretmen adaylarının beyin göçü tutumlarının yüksek olduğunu ve itici bileşenlerden daha fazla etkilendiklerini, beyin göçüne yönelik tutumun cinsiyete göre farklılaştığını göstermektedir. Erkek öğretmen adaylarının beyin göçü tutumları, kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksektir. Nitel ve nicel bulgular tutarlıdır. Beyin göçünü haklı bulmayan kadın ve erkek öğretmen adayları, toplumsal dönüşümün sağlanmasında sorumluluk odaklı bir yaklaşımı vurgulamışlardır. Bulgular doğrultusunda, Yükseköğretim Öğretmen Yetiştirme Programına, vatandaşlık yetkinliğini güçlendirecek nitelikte bir lisans dersinin eklenmesi önerilebilir.

ABSTRACT

Migration is an important part of the globalisation process and has a strong impact on citizenship education. This study aims to examine the attitudes and opinions of pre-service teachers, who are responsible for future citizenship education, towards Turkey's brain drain. Sequential explanatory design, one of the mixed method designs, was used. In the first stage, quantitative data were collected from 455 pre-service teachers through the Attitude Towards Brain Drain Scale. The qualitative part of the research continued with a case study. In this framework, qualitative data were collected through online group discussion and student essays in the *Critical and Analytical Thinking* course conducted by the researcher. Quantitative findings show that pre-service teachers' attitudes towards brain drain are high and they are more affected by the push components; attitudes towards brain drain differ according to gender. Male pre-service teachers have higher attitudes towards brain drain than female pre-service teachers. Qualitative and quantitative findings are consistent. Male and female pre-service teachers who did not find brain drain justified emphasised a responsibility-oriented approach in ensuring social transformation. In line with the findings, it can be suggested that an undergraduate course that will strengthen citizenship competence should be added to the Higher Education Teacher Training Programme.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1419485>

Atf/Cite as: Saldıray, A. (2024). Öğretmen adaylarının Türkiye'nin beyin göçüne yönelik tutum ve görüşlerinin incelenmesi: Bir karma yöntem araştırması. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 14(2), 551-576.

¹ Bu araştırmaya sunduğu katkılarından dolayı Dr. Öğr. Üyesi Barış ERİÇOK'a teşekkürlerimi sunarım.

Giriş

Küreselleşme ve teknolojik ilerlemelerin sonucunda, dünyanın her yerinden çok sayıda yüksek eğitimli birey, giderek daha yoğun bir hareketlilik yaşamaktadır (Docquier & Marfouk, 2006). Nitelikli insanların ulus ötesi göçü olarak adlandırılan *Beyin göçü* terimi, işgücünün küreselleşmesinin yüksek nitelikli çalışanların hareketi üzerindeki etkisini ifade etmektedir (Metin, 2023). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün yayınladığı bir rapora göre, nitelikli bireylerin uluslararası hareketliliği, gelişmekte olan ülkeleri ciddi bir zorlukla karşı karşıya bırakmaktadır (Lowell, 2001). Mevcut araştırmalar, beyin göçünün doğrudan etkisinin, beşeri sermaye ve bilgi birikiminde bir azalmaya yol açtığını göstermektedir (Lowell 2001). Öte yandan, sanayileşmiş, gelişmiş ülkeler yüksek vasıflı işçilerin göçünden kazançlı çıkmakta, beşeri sermaye ve bilgi birikimlerini geliştirmektedirler (Straubhaar, 2000).

Göç, küreselleşme sürecinin önemli bir parçasıdır ve vatandaşlık ile vatandaşlık eğitimi üzerinde oldukça güçlü bir etkiye sahiptir (Veugeliers, 2021). Eğitim programları ekonomik, teknolojik ve küresel gelişmelerden doğrudan etkilenmekte ve bu etkilenmenin sonucunda yapısal açıdan güncellenerek verimli hale getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda eğitim programlarının güncel gelişmeler doğrultusunda gerçekçi, yararlı ve verimli hale getirilmesine yönelik araştırma- geliştirme çalışmalarının yapılması tavsiye edilmektedir (Uşun, 2016). Bu araştırma geleceğin vatandaşlık eğitiminden sorumlu olan öğretmen adaylarının Türkiye'nin yakın dönemli beyin göçüne yönelik tutumlarını ve görüşlerini inceleyerek yükseköğretim öğretmen yetiştirme programının beyin göçü bağlamında güncel durumunu incelemeyi amaçlamaktadır.

Türkiye, içerisinde bulunduğu ekonomik, siyasi ve toplumsal şartlar bağlamında son yıllarda yoğun bir beyin göçü vermektedir. Türkiye'den yurt dışına göç eden kişi sayısı, 2022 yılında bir önceki yıla göre % 62,3 artarak 466 bin 914 olmuştur. Türkiye'den göç eden nüfusun yaş gruplarına bakıldığında, en fazla göç edenlerin %15,8 ile 25-29 yaş grubunda olduğu belirtilmektedir. Bu yaş grubunu %13,4 ile 30-34 ve %12,8 ile 20-24 yaş grubu izlemiştir (TÜİKd, 2023).

İster bireysel, isterse kitlesel düzeyde gerçekleşsin, hiçbir göç nedensiz değildir (Göker, 2015) ve gençlerin göçünü anlamak gerekir. Castles ve Miller'e (2008) göre, gelişmiş ülkelere yapılan öğrenci hareketleri beyin göçünün önemli bir parçasını oluşturur, çünkü birçoğu geri dönmemektedir. Beyin göçü ile ilgili alanyazındaki araştırmalara bakıldığında, göçün en güçlü tetikleyicisi ekonomik nedenler olarak kabul edilmektedir (Gibson ve McKenzie, 2012; Mazzarol&Soutar, 2002; Sönmez, 2022; Tansel&Güngör, 2004). Türkiye'de gençlerin göç etme sebeplerini inceleyen araştırmalar, en yaygın sorun alanının meslek ve gelecek kaygısı olduğunu göstermektedir (Bulut-Sahin & Kulakoğlu, 2023; Boztilki, 2023; Cihan ve diğerleri, 2023). Üniversite öğrencilerini yurt dışı eğitime yönelten sebeplere bakıldığında, eğitim sürecinde karşılaşılan zorluklar; devlet politikalarındaki memnuniyetsizlik: nepotizm, şeffaflık, hak, adalet ve liyakat gibi itici unsurlar öne çıkmaktadır (Elüstü, 2021; Özdemir&İlhan, 2021). Türkiye'deki beyin göçünü toplumsal cinsiyet perspektifinden inceleyen araştırmalar, sosyal yapı içerisindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, kadınların göç etme ve geri dönme ya da dönmeme kararlarında itici bir faktör olduğunu belirtmektedir (Altıkardeş, 2021; Elveren&Toksöz, 2019; Ruysen&Salomone, 2018).

Gençlerin beyin göçünü önleyecek politikaların geliştirilmesi ve yüksek vasıflı bireylerin belirli bir süre sonrasında ülkemize geri dönüşünü sağlayacak tersine beyin göçü mekanizmalarının hayata geçirilmesi açısından ilgili meslek gruplarından ampirik verilerin toplanması gereklidir. Bu bağlamda okullarda öğrencilerin eleştirel ve düşünsel bir siyasal kimlik geliştirmelerinde sorumluluk taşıyan öğretmenlik mesleği ön plana çıkmaktadır. Bireylerin, mutlak ve sorgulanmayan bir milliyetçiliğe kapılmadan, hem iyi hem kötü günde, toplumlarının korunması adına kendilerini adamaya yetecek güçte siyasal bir kimlik edinmek üzere eğitilmeleri gerekmektedir (Dauenhauer, 2001; Doğanay, 2012; Berktaş, 2012). Türkiye Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Bilimleri Temel Alanı lisans düzeyinde yer alan anahtar yetkinliklerden birisi de *vatandaşlık yetkinliği*dir (TYÇ, 2024; YÖK, 2024). Yükseköğretim programlarında vatandaşlık yetkinliği kapsamında yer alan öğrenme kazanımlarının güncel toplumsal sorunlarla bağlantılı biçimde kazandırılması gerekmektedir.

Ülkemizden diğer ülkelere gerçekleşen *beyin göçünü* farklı meslekler bağlamında hangi sebeplerle gerçekleştirildiğini tespit eden araştırmalara ihtiyaç vardır (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2021). Ayrıca, alanyazında beyin göçü kavramına eğitimbilimleri temelinde yükseköğretim programları bağlamında yaklaşan, öğretmen adaylarının beyin göçü tutumlarını ve bu tutumun sebebini derinlemesine inceleyen çalışma sayısı sınırlıdır. Bu araştırmanın, öğretmen adaylarının beyin göçüyle ilgili görüş ve ihtiyaçlarına yönelik mevcut durumu ortaya koyması ve yükseköğretim programlarında gerekli güncellemelerin yapılması açısından alana katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı geleceğin yurttaşlık eğitiminden sorumlu bireyler olan öğretmen adaylarının Türkiye'nin beyin göçüne yönelik tutumlarını incelemek ve onların perspektifinden gençlerin yurt dışına göç etme eğilimini nasıl değerlendirdiklerini incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının Türkiye'nin yakın dönemli beyin göçüne yönelik tutumları nasıldır?
2. Öğretmen adaylarının Türkiye'nin yakın dönemli beyin göçüne yönelik tutumları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmen adaylarının Türkiye'nin yakın dönemli beyin göçüne yönelik görüşleri nelerdir? Bu görüşlerin nedenleri nelerdir?

Göç Kuramları

Göç kararı oldukça karmaşık bir yapıyı yansıtmaktadır ve birçok göç kuramı bulunmaktadır. Ravenstein'in (1885; 1889) *Göç Yasaları Kuramı* göçü ekonomi, kentleşme ve endüstriyel gelişim bağlamında ele almaktadır. Buna göre göçün sebepleri kötü veya baskıcı kanunlar, olumsuz iklim koşulları ve ağır vergiler şeklinde açıklanmaktadır. Buna ek olarak göçün oluşmasında ekonomik bakımdan daha güçlü konumda olma isteği yatmaktadır (Çağlayan, 2006).

Neoklasik teori ise, çağdaş göç teorilerinin başlangıç noktası olarak görülmektedir ve göç olgusuna hem makro hem de mikro bir çerçevede yaklaşmaktadır. Neoklasik teoriye göre göç, işgücünün çeşitli pazarlarda karşılaştığı getiri farklılıkları doğrultusunda ortaya çıkmaktadır (Ela-Özcan, 2017). Neoklasik göç teorisine göre, göçmenler aktif olarak en yüksek gelirin peşinde koşan ve kazançlarını maksimize etme hedefine dayalı kararlar alan kişilerdir. Bu teori, ekonomi temelli diğer teorilerle benzer şekilde göçü kapsamlı olarak ele almada yetersiz kaldığı gerekçesiyle eleştirilmektedir (Kara, 2022).

Merkez-çevre (center-periphery) kuramı bağımlılık kuramı ya da dünya sistemleri kuramı olarak da bilinir. Merkez-çevre kuramının geliştirilmesinde Samir Amin (1974), Immanuel Wallerstein (1980; 1984), Andre Gunder Frank (1966) gibi düşünürler etkili olmuştur. Buna göre dünya, birbirine ekonomik olarak bağımlı olan merkez ve çevre olmak üzere iki katmandan oluşmaktadır (Çağlayan, 2006; Kara, 2022).

İtme-Çekme Kuramı ise insanları bir takım yaşam alanlarından iten ya da bir takım yaşam alanlarına çeken faktörlere odaklanmaktadır. Buna göre her göç hareketi kök ülke ile ilgili faktörleri, göç edilen ülke ile ilgili faktörleri, zaman içinde yaşanan zorlukları ve kişisel faktörleri içermektedir (Lee, 1966). Bu çalışmada benimsenen kuram itme-çekme kuramıdır.

İtme-Çekme Teorisi

İtme-çekme teorisi, insanları menşe yerlerinden ittiği ve varış yerlerine çektiği varsayılan ekonomik, çevresel ve demografik faktörleri tanımlar (Castles, Haas & Miller, 2014). Bu teoriye göre, göçün nedeni hedef ülkedeki cazip çekici etkenler ve menşedeki itici etkenlerin varlığıdır. Demografik büyüme, düşük yaşam standartları, ekonomik fırsat eksikliği ve politik baskılar genellikle menşedeki itici faktörler arasında sayılırken; işgücü talebi, hazır alanın bulunması, iyi ekonomik fırsatlar ve politik özgürlükler çekici faktörlerdir (Castles&Miller, 2008). İtme ve çekme teorisi, üniversite öğrencilerinin göç hareketini açıklamakta oldukça işlevsel bilgiler sunmaktadır (Mazzarol & Soutar, 2002). Teoriyi ortaya atan Amerikalı bir akademisyen olan E. S. Lee, çeşitli faktörlerin öğrencilerin seçimini etkilediğini belirterek bu faktörleri *itme* ve *çekme* olarak ayırmıştır (Lee, 2017). Lee (2017), üniversite öğrencilerinin özellikle ülkelerindeki eğitim olanaklarından memnun olmadıklarını ve daha iyi bir yükseköğretim istedikleri için göç etme eylemine kalkıştıklarını belirtir. Mazzarol ve Soutar (2002), öğrencilerin hedefini etkileyen altı faktör olduğunu belirtir: 1) Bilgi ve anlayış, 2) kişisel tavsiye, 3) maliyet sorunları, 4) iklim, 5) coğrafi yakınlık, 6) sosyal bağlar.

İtme-çekme teorisi, göç kararını etkileyen önemli faktörleri bir araya getirme kabiliyeti nedeniyle önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır (Bauer& Zimmermann, 1998). Ancak, göç hareketlerinin açıklanmasında insanların yaşam standartlarını ve isteklerini etkileyen sosyal, ekonomik, siyasi ve kurumsal faktörlerin yanı sıra çevresel ve demografik faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. İtici ve çekici faktörlerin ötesinde bakıldığında, iyileştirilmiş eğitim imkânları ve medyaya maruz kalmanın göreceli şekilde yoksunluk

hissini artırabileceği ve daha yüksek beklentilere ve dolayısıyla daha fazla göçe yol açabileceği belirtilmektedir (Haas, Castles & Miller, 2019). Karma desene dayalı bu araştırmanın nicel kısmında, gençlerin beyin göçü tutumları itme-çekme teorisi çerçevesinde ele alınmışken, araştırmanın nitel kısmında öğretmen adaylarının beyin göçüne yönelik görüşlerinin irdelenmesinde itme-çekme teorisiyle yetinilmemiştir. İtme-çekme teorisi, göç hareketliliğiyle ilgili çeşitli faktörlerin, nüfus hareketine nasıl yol açtığını tam olarak açıklayamadığı gerekçesiyle eleştirilmektedir (Skeldon, 1990).

Araştırmanın Modeli ve Deseni

Araştırma problemini kapsamlı ve çok boyutlu incelemek amacıyla, nitel ve nicel yöntemleri birlikte kullanarak gerçekleştirilen araştırmalar *karma yöntem araştırmaları* olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Karma yöntem araştırmaları nitel ve nicel yöntemlerle veri toplama, analiz etme ve bütünleştirmeye olanak veren bir araştırma yaklaşımıdır. Bu bağlamda öğretmen adaylarının beyin göçüne yönelik tutum ve görüşlerinin incelendiği bu araştırmada, araştırma probleminin karmaşık ve çok boyutlu doğası gereği karma yöntemin daha verimli bulgular ortaya koyması öngörülmüştür. Bu araştırmada karma yöntem desenlerinden *sıralı- açıklayıcı* desen kullanılmıştır. İki aşamadan oluşan bu desenin amacı nicel yöntemle toplanan verilerin nitel yöntemle toplanan verilerle desteklenmesi, açıklanması ya da örneklendirilmesidir.

Nicel Bölüm

Araştırmanın nicel bölümü, var olan durumu olduğu şekliyle betimlemeyi hedefleyen tarama modeline (Karasar, 2012) dayalı biçimde yürütülmüştür. Bu kapsamda araştırmanın gerçekleştirildiği İç Anadolu'da bulunan bir üniversitenin eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarına kişisel bilgi formu ile birlikte *Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği* dijital form halinde uygulanmıştır. Ölçeği 455 öğretmen adayı yanıtlamıştır.

Nitel Bölüm

Araştırmanın nitel bölümü, nicel analizle ortaya çıkan sonuçları derinlemesine incelemek amacıyla durum çalışması desenine dayalı biçimde yürütülmüştür. Nitel araştırmalarda çok yaygın bir biçimde kullanılan durum çalışması, bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesinde ele alan görgül bir araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu çerçevede araştırmada çevrimiçi grup tartışması ve öğrenci kompozisyonları aracılığıyla nitel veri elde edilmiştir. Durum çalışması kapsamında izlenen işlemler şu şekildedir:

1. Araştırmanın yürütüldüğü eğitim fakültesinde okutulan *Eleştirel ve Analitik Düşünme* dersinde öğretmen adaylarına açık uçlu bir soru yöneltilmiş, soruya eleştirel düşünme temelinde yanıtlar vermeleri istenmiştir. Çevrimiçi tartışma oturumuna 12 öğretmen adayı katılmıştır. Çevrimiçi tartışmada katılımcıların yanıtladıkları istenen soru şu şekildedir: *Son dönemlerde gençlerin yurt dışına yerleşme isteğini değerlendiriniz? Gençler haklı mı değil mi?*

2. Çevrimiçi tartışma oturumunun ardından aynı lisans dersi çerçevesinde öğretmen adaylarının konuyla ilgili tez ileri sürmelerini gerektiren bir kompozisyon yazmaları istenmiştir. Kompozisyon yazma çalışmalarına 29 kadın 9 erkek olmak üzere 38 öğretmen adayı katılmıştır. Öğretmen adaylarına yöneltilen açık uçlu soru şu şekildedir: *Son dönemlerde gençlerin yurt dışına yerleşme isteğini değerlendiriniz? Gençler haklı mı değil mi? Düşüncelerinizi ifade eden argümana dayalı bir kompozisyon yazınız?* Soru, öğretmen adaylarına önceden bildirilmiş ve gerekli araştırmalar yapmaları için bir hafta süre tanınmıştır. Öğrenci kompozisyonları, uzaktan eğitim sistemi aracılığıyla toplanmıştır. Veriler, cinsiyet temelinde içerik analiziyle çözümlenmiştir.

Nicel Veri Toplama Aşamasındaki Örneklem

Araştırmanın evrenini, İç Anadolu'da bulunan bir üniversitenin Eğitim Fakültesine kayıtlı 2300 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise ilgili eğitim fakültesine kayıtlı farklı branştaki öğrencilerden seçkisiz örnekleme yoluyla belirlenen *Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeğini* gönüllü yanıtlamayı kabul eden 455 öğretmen adaydır. Araştırmanın nicel veri toplama aşamasındaki örneklemini oluşturan öğretmen adaylarına ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın nicel veri toplama aşamasında yer alan öğretmen adaylarının demografik bilgileri (n=455)

Kişisel Bilgiler	n	%
<i>Cinsiyet</i>		
Kadın	372	81,8
Erkek	83	18,2
<i>Yaş</i>	n	%
20	118	25,9
21	87	19,1
22	69	15,2
19	68	14,9
23	44	9,7
24	21	4,6
<i>Büyüdüğünüz yer?</i>	n	%
Büyükşehir	116	25,5
Belde-köy-mahalle	114	25,1
İlçe merkezi	114	25,1
İl merkezi	111	24,4
<i>Öğretmenlik Branşı</i>	n	%
Okulöncesi Öğretmenliği	61	13,4
İngilizce Öğretmenliği	56	12,3
Fen Bilgisi Öğretmenliği	48	10,5
Özel Eğitim Öğretmenliği	45	9,9
Sınıf Öğretmenliği	44	9,7
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	43	9,5
Türkçe Öğretmenliği	33	7,3
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	27	5,9
Almanca Öğretmenliği	26	5,7
<i>Sınıf düzeyi</i>	n	%
1. sınıf	224	49,2
3. sınıf	131	28,8
2. sınıf	65	14,3
4. sınıf	33	7,3
<i>Daha önce yurt dışına çıktınız mı?</i>	n	%
Hayır	397	87,3
Evet	57	12,5
<i>Gerekli imkanlara sahip olsanız, yurt dışına yerleşmek veya yaşamak ister miydiniz?</i>	n	%
Evet, isterim.	276	60,7
Hayır, istemezdim.	91	20
Kararsızım.	88	19,3

Nitel Veri Toplama Aşamasındaki Katılımcılar

Araştırmanın nitel boyutunda yer alan katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem kullanılmıştır. Örnekleme dahil olmanın ölçütü, araştırmanın gerçekleştirildiği üniversitenin Eğitim Fakültesi öğrencisi olmak ve araştırmacı tarafından yürütülen Eleştirel ve Analitik Düşünme isimli seçmeli meslek bilgisi dersini almaktır. Araştırmanın nitel veri toplama aşamasındaki katılımcıları oluşturan öğretmen adaylarına ilişkin demografik bilgiler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Araştırmanın Nitel Veri Toplama Aşamasında Yer Alan Öğretmen Adaylarının Demografik Bilgileri (n=38)

Kişisel Bilgiler		f
Cinsiyet		
Kadın		29
Erkek		9
Öğretmenlik Branşı		f
Okulöncesi Öğretmenliği		7
İngilizce Öğretmenliği		5
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği		5
İlköğretim Matematik Öğretmenliği		4
Özel Eğitim Öğretmenliği		4
Türkçe Öğretmenliği		3
Müzik Öğretmenliği		3
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık		3
Almanca Öğretmenliği		2
Sınıf Öğretmenliği		1
Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Öğretmenliği		1
Sınıf düzeyi		f
2. sınıf		33
3. sınıf		3
4. sınıf		2

Veri Toplama Araçları

Nitel Veri

Araştırmada nicel verilerin toplanmasında kişisel bilgi formu ile birlikte Öncü, Selvi, Vayisoğlu ve Ceyhan tarafından geliştirilen ve güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarının yapıldığı *Hemşirelik Öğrencilerinde Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği* kullanılmıştır. 2018’de hemşirelik öğrencilerinin beyin göçüne ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik hazırlanan 16 maddelik ölçek, tek boyutlu iki bileşenli bir yapıdadır. Maddeler ÇEKİCİ (1,2,3,4,5,6,8,10,12,14,15,16) ve İTİCİ (7,9,11,13) faktörler olarak iki bileşen altında toplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısı ve madde-toplam puan korelasyonu ile değerlendirilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirliği, bütüne ilişkin 0.91 ve alt bileşenlerine ilişkin 0.88 ve 0.86’dır; düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları ise 0.81 ile 0.34 arasında değişmektedir. Ölçeğin geçerlilik çalışması kapsamında yapı geçerliliği açımlayıcı faktör analizi ile değerlendirilmiş ve ölçeğin tek faktörlü yapı gösterdiği ve toplam varyansın % 51’ini açıklayan özdeğeri 1’den büyük iki bileşeni olduğu belirlenmiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, faktör yapısının veriyle uyumlu olduğunu ortaya koymuştur. Geliştirilen ölçeğin güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu bildirilmiştir. Ölçekte yer alan her bir madde, *kesinlikle katılmıyorum* (1 puan), *katılmıyorum*, *Ne katılıyorum ne katılmıyorum*, *katılıyorum* ve *tamamen katılıyorum* (5 puan) şeklinde 5’li dereceleme tiptedir. 3. ve 15. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçeğin tümünden alınacak en düşük ve en yüksek puanlar 16- 80 arasında olup, puanın artması göç etme eğiliminin arttığını göstermektedir (bk. EK 1.).

Nitel Veri

Gözlem Verileri. *Eleştirel ve Analitik Düşünme* dersinin *Türkiye’nin Beyin Göçü* konulu çevrimiçi oturumunda, öğretmen adaylarının konuyla ilgili eleştirel düşünmeye dayalı argümanlar ortaya koyması istenmiştir. Bu aşamada veri kaybını önlemek adına sanal sınıf etkinliği kayıt altına alınmıştır. Katılımcıların, çevrimiçi tartışma sürecinde konuşmaya dayalı görüşlerinin yer aldığı ders kayıtları, araştırmacı tarafından gözlem verilerinin oluşturulmasında kullanılmıştır.

Öğrenci Kompozisyonları. Öğretmen adaylarının konuyla ilgili görüşlerini derinlemesine ele almak ve bulgular arası tutarlılık kontrol edilebilmesi amacıyla çevrimiçi tartışma oturumunun ardından aynı lisans dersi çerçevesinde katılımcıların konuyla ilgili tez ileri sürmelerini gerektiren bir kompozisyon yazmaları istenmiştir. Öğretmen adaylarına yöneltilen açık uçlu soru şu şekildedir: *Son dönemlerde gençlerin yurt dışına yerleşme isteğini*

değerlendiriniz? Gençler bakılı mı değil mi? Düşüncelerinizi ifade eden argümana dayalı bir kompozisyon yazınız? Nitel veri setinde yer alan örnek bir öğrenci kompozisyonu EK 2’ de gösterilmiştir. Araştırma sorularını yanıtlamada kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Araştırma Soruları İçin Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırma Soruları	Ölçme Aracı
1. Öğretmen adaylarının Türkiye’nin yakın dönemli beyin göçüne yönelik tutumları nasıldır?	Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği (BGYTÖ)
2. Öğretmen adaylarının Türkiye’nin yakın dönemli beyin göçüne yönelik tutumları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?	Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği (BGYTÖ)
3. Öğretmen adaylarının Türkiye’nin yakın dönemli beyin göçüne yönelik görüşleri nelerdir? Bu görüşlerin nedenleri nelerdir?	Çevrimiçi Grup Tartışması Gözlem Kayıtları Öğrenci Kompozisyonları

Verilerin Analizi

Nicel veriler SPSS for Windows 24.0 programından yararlanarak çözümlenmiştir. Kişisel bilgiler için frekans (f) ve yüzde değerleri (%) hesaplanmıştır. Öğretmenlerin beyin göçüne yönelik tutumlarının belirlenmesinde ise ölçekten alınan puanların aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (SS) değerleri incelenmiştir.

Gözlem ve öğrenci kompozisyonları aracılığıyla elde edilen nitel verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi cinsiyet ekseninde yapılmıştır. Göç üzerine yapılan araştırmaların gösterdiği üzere, bireyler toplumsal cinsiyetten kaynaklı kısıtlamalar ve baskılar yoluyla yaşadıkları yerden göç edebilmekte ya da geldikleri yerde toplumsal cinsiyet rolleri dolayısıyla deneyimleri farklılaşabilmektedir (Nawyn, 2019). Diğer bir taraftan araştırma konusu ne olursa olsun; cinsiyet normları ve cinsiyete dayalı iktidar ilişkilerinin araştırma konusu ile iç içe geçtiği belirtilmektedir (Raoul Wallenberg Institute, 2024). Bu nedenle araştırma yapılan alanı daha iyi anlayabilmek ve açıklayabilmek için toplumsal cinsiyet perspektifine ihtiyaç vardır.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Nitel ve nicel yöntemlerin aynı araştırmada kullanılması, gerek araştırmanın kurgulanması gerekse veri toplama ve analiz süreçlerinin geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması bakımından bazı sorunları beraberinde getirebilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Ancak karma yöntem araştırmalarında farklı yöntemlerle toplanan verilerin birbirini teyit amacıyla kullanılması elde edilen bulguların inandırıcılığının daha güçlü olmasını da sağlamaktadır. Bu araştırmanın ilk aşamasında 455 öğretmen adayının katıldığı *Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği* kullanılmış, ikinci aşamada 38 katılımcıdan gözlem ve öğrenci kompozisyonları aracılığıyla nitel veri elde edilmiştir. Nicel verilerin analizi sonucunda, öğretmen adaylarının beyin göçü tutumlarında cinsiyete dayalı farklılık olduğu bulgusu, nitel araştırmada derinlikli biçimde analiz edilmiştir. Araştırma problemi irdelenirken, nicel yöntem makro bir bakış açısını, nitel verilerin ortaya koyduğu bulgular ise mikro bir bakış açısını yansıtmaktadır. Makro ve mikro boyutta birbirinden farklı iki bakış açısının ortaya koyduğu bulgular, birbirini tamamlayarak kapsamlı bir sonucun ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu sayede nicel araştırmanın zayıf olduğu *derinlik ve ayrıntı* ile nitel araştırmanın zayıf olduğu *genelleme ve tahmin* giderilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada Alınan Etik Önlemler

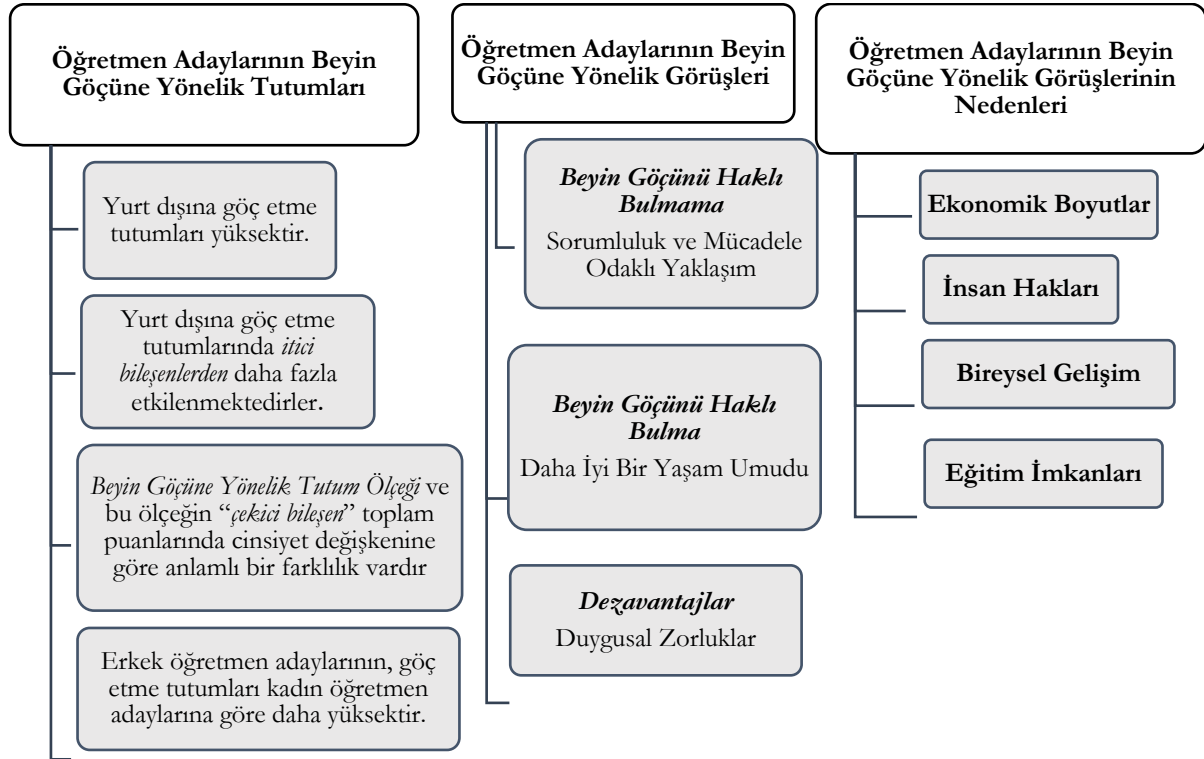
Veri toplama işlemlerine başlamadan önce Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulundan 2023.04.139. nolu karar sayılı resmi etik izin alınmıştır. Veri toplama sürecinde, nicel aşamada öğretmen adaylarının dijital form halindeki tutum ölçeğini doldurmadan önce gönüllü olduğunu teyit etmesi istenmiştir. Nitel veri toplama aşamasında gerek çevrimiçi tartışma oturumunda gerekse öğrenci kompozisyonlarının hazırlanmasından önce öğretmen adaylarına gerekli bilgilendirme yapılmış, kendilerinden gerekli onay alındıktan sonra veri toplanmıştır.

Araştırmanın Sınırlıkları

1. Bu araştırma 2022-2023 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde, İç Anadolu’da bulunan bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarından elde edilen nitel ve nicel verilerle sınırlıdır.
2. Öğretmen adaylarının, beyin göçüne yönelik tutumları ile bu tutumun cinsiyete göre farklı olup olmadığına ilişkin bulgular, *Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği* aracılığıyla elde edilen nicel verilerin analiziyle sınırlıdır.
3. Öğretmen adaylarının, Türkiye’nin beyin göçüne yönelik görüşleri ve bu görüşlerinin nedenlerine yönelik bulgular Eleştirel ve Analitik Düşünme dersi kapsamında 38 öğretmen adayının katılımıyla gerçekleştirilen çevrimiçi grup tartışması ve öğrenci kompozisyonlarının içerik analiziyle sınırlıdır.
3. Nicel verilerin toplandığı 455 öğretmen adayının %81,8’nin kadın katılımcılardan oluşması, benzer şekilde nitel verinin toplandığı 38 öğretmen adayının 29’nun kadın olması bu araştırmanın sınırlıklarından kabul edilebilir.

Bulgular

Bu kısımda, bulgular araştırma soruları temelinde ele alınarak sunulmuştur. Bu bağlamda önce nicel bulgulara sonrasında nitel bulgulara yer verilmiştir. Bulgular kapsamında ele alınan başlık ve alt başlıkların görsel temsili Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Bulgulara Ait Başlık ve Alt Başlıkların Görsel Temsili

Nicel Bulgular

Bu bölümde nicel verilere dayalı analiz bulguları sunulmuştur. İlk aşamada öğretmen adaylarının beyin göçüne yönelik tutum puanlarına ilişkin bulgular ele alındıktan sonra, ikinci aşamada öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre beyin göçü tutumları ele alınmıştır.

Öğretmen Adaylarının Türkiye'nin Yakın Dönemli Beyin Göçüne Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

455 katılımcıya uygulanan *Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği* (BGYTÖ) aracılığıyla öğretmenlik eğitimi alan adayların, beyin göçüne yönelik tutumları belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeğe ait elde edilen toplam puanlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği'nin Bileşenlerine ve Ölçeğin Toplam Puanlarına İlişkin Bulgular

Ölçek	N	Alınan en düşük puan	Alınan en yüksek puan	Aritmetik ortalama	Standart Sapma
BGYTÖ	455	22	78	53,93	12,74
Çekici Bileşen	455	16	59	38,20	8,74
İtici Bileşen	455	4	20	15,73	4,60

Tablo 4'te ölçekten ve ölçeğin alt bileşenlerinden alınan toplam puanlar sunulmuştur. BGYTÖ'den alınan toplam puanlara bakıldığında, en düşük puanın 22, en yüksek puanın 78 olduğu görülmektedir. Ölçekten alınan toplam puanların aritmetik ortalaması 53,93'tür. Çekici bileşene bakıldığında, en düşük puanın 16; en yüksek puanın 59 olduğu, aritmetik ortalamasının 38,20 olduğu görülmektedir. Dört maddeden oluşan *itici bileşene* bakıldığında en düşük puanın 4; en yüksek puanın 20 olduğu ve aritmetik ortalamasının 15,73 olduğu görülmektedir. Bulgular, ölçeğin ve alt bileşenlerin aritmetik ortalama puanlarının yüksek olduğunu göstermektedir. BGYTÖ'den alınan aritmetik ortalamasının 53,93; *çekici bileşen* için 38,20; dört maddelik *itici bileşen* için 15,73 olması öğretmen adaylarının göç etme tutumlarının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Ölçek ve alt bileşenlerinin madde sayıları birbirinden farklı olduğundan dolayı, elde edilen toplam puanların karşılaştırmalı analizi için, ölçeğin ve alt bileşenlerinin aritmetik ortalaması alınmıştır. Elde edilen puanlara ilişkin bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Ölçek ve Alt Bileşenleri Özelinde Alınan Puanlara Ait Bulgular

Ölçek	N	Alınan en düşük puan	Alınan en yüksek puan	Aritmetik ortalama	Standart Sapma
BGYTÖ	455	1,38	4,88	3,37	0,79
Çekici Bileşen	455	1,33	4,92	3,18	0,72
İtici Bileşen	455	1,00	5,00	3,93	1,15

Tablo 5'e bakıldığında BGYTÖ ve alt bileşenlerinin aritmetik ortalamalarının dikkat çekici olduğu görülmektedir. Madde sayıları farklı olsa da her bileşenin kendi içerisindeki aritmetik ortalaması; BGYTÖ için 3,37; *çekici bileşen* için 3,18; *itici bileşen* için 3,93'tür. Bulgular, öğretmen adaylarının itici bileşenleri oluşturan maddeleri, diğer bileşenlerin maddelerine kıyasla daha yüksek puanladıklarını göstermektedir. Buna göre, öğretmen adaylarının yurt dışına göç etme eğilimlerinde *itici bileşenlerden* daha fazla etkilendikleri söylenebilir.

Öğretmen Adaylarının Cinsiyet Değişkenine Göre Türkiye'nin Yakın Dönemli Beyin Göçüne Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının Türkiye'nin yakın dönemli beyin göçüne yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla, yapılan bağımsız t- testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeğinin Bileşenlerine ve Ölçeğin Toplamına İlişkin Öğretmen Adaylarının Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik t- Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	t	sd	p
BGYTÖ	Kadın	372	53,05	12,68	-3,16	453	,002
	Erkek	83	57,90	12,31			
Çekici Bileşen	Kadın	372	37,49	8,63	-3,72	453	,000
	Erkek	83	41,38	8,56			
İtici Bileşen	Kadın	372	15,55	4,67	-1,72	453	,086
	Erkek	83	16,51	4,18			

Tablo 6’da öğretmen adaylarının *Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği* ve bu ölçeğin *çekici bileşen* toplam puanlarına bakıldığında, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir, $t(453) = -3,16$ & $-3,72$ $p < .05$. Erkek öğretmen adaylarının, beyin göçüne yönelik tutum puanları, kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksektir ($\bar{X} : 57,90$). Ayrıca, *Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeğinin çekici bileşen* toplam puanlarında erkeklerin, kadın adaylara göre daha yüksek ortalama puana sahip oldukları görülmektedir ($\bar{X} : 41,38$). *Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeğinin, itici bileşen* toplam puanlarında, öğretmen adaylarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p > .05$). Bulgular, öğretmen adaylarının beyin göçüne yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaştığını bize göstermektedir. Erkek öğretmen adayları, *Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği* ve bu ölçeğin *çekici bileşeninde* aritmetik ortalama puan bakımından daha yüksek puan almıştır.

Nitel Bulgular

Bu bölümde nitel verilere dayalı bulgular iki alt başlık altında ele alınmıştır. Birinci başlık altında öğretmen adaylarının beyin göçüne yönelik görüşleri; ikinci başlık altında ise öğretmen adaylarının beyin göçüyle ilgili görüşlerinin nedenleri tema ve kategoriler kapsamında detaylı biçimde ele alınarak sunulmuştur. Bulgular sunulurken, tema ve kategoriler kapsamında katılımcıların belirtmiş olduğu görüş ve düşünceler doğrudan alıntılar şeklinde gösterilmiştir.

Öğretmen Adaylarının Türkiye'nin Yakın Dönemli Beyin Göçü Görüşlerine Yönelik Bulgular

Öğretmen adaylarının, gençlerin yurt dışına yerleşme isteğiyle ilgili yaptığı değerlendirmelere ilişkin bulgular Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Gençlerin Beyin Göçüyle İlgili Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular

Tema	Kategoriler			
	<i>Erkek</i>	<i>f</i>	<i>Kadın</i>	<i>f</i>
<i>Beyin Göçünü Haklı Bulmama</i>	Dönüşüm İçin Sorumluluk Duyma	5	Uğruna Kan Dökülmüş Toprakları Terk Etmek Gerekir	16
	Ulusal Kalkınmanın Sekteye Uğraması	2	Sorumluluk ve Mücadele Odaklı Yaklaşım	16
	Yurt dışı meselesi kişisel bir karardır	2	Yurt dışı meselesi kişisel bir karardır.	6
<i>Beyin Göçünü Haklı Bulma</i>	Politik ve Sosyal Faktörlere Yer Verme	9	Haklı Gerekçelere Yer Verme	9
	Daha İyi Bir Yaşam Umudu	8	Daha İyi Bir Yaşam Umudu	7
	Daha İyi Bir Yaşam Umudu	8	Hayranlık Değil Zorunluluk	4
<i>Dezavantajlar</i>	Duygusal Zorluklar	3	Duygusal Zorluklar	9
	Dil Bariyeri	2	İrkçilikle Karşılaşma Endişesi	7
	İrkçilikle Karşılaşma Endişesi	2	Yüksek Yaşam Maliyetleri	7
	Yüksek Yaşam Maliyetleri	1	Yurt Dışı Koşullarının iyi olduğu var sayımı	7
	Yüksek Yaşam Maliyetleri	1	Dil Bariyeri	4

Beyin Göçüne Yönelik Değerlendirmeler: Gençler Haklı mı Değil mi?

Tablo 7’de yer alan bulgular, erkek öğretmen adaylarının beyin göçünü çoğunlukla haklı bulduklarını, ancak kadın öğretmen adaylarının beyin göçünü çoğunlukla haklı bulmadıklarını göstermektedir. Beyin göçünü haklı bulan erkek öğretmen adaylar, konuyla ilgili politik ve sosyal faktörlere değinerek gençlerin daha iyi bir yaşam umuduyla yurt dışına göç etmek istediklerini belirtmişlerdir. Kadın öğretmen adayları, Türkiye topraklarının Kurtuluş Savaşında büyük zorluklarla kazanıldığını vurgulayarak, yurt dışına göçü haklı bulmadıklarını belirtmişlerdir.

“Atatürk’ün bize emanet ettiği devleti, atalarımızın canları ve kanları ile savundukları bu toprakları hiçbir mücadele etmeden terk ederek gidip, bırakacak mıyız? Bu ülkenin gençleri olarak ülkeyi geliştirmek, iyileştirmek ve daha iyiye taşımak bizim elimizdedir” (K6, Kompozisyon).

Tablo 7’deki bulgular, gençlerin yurt dışı göçünü haklı bulmayan kadın ve erkek katılımcıların, toplumsal dönüşümün sağlanmasında sorumluluk ve mücadele odaklı bir yaklaşımın gerekliliği düşüncesini paylaştıklarını göstermektedir. Kadın öğretmen adayları, gençlerin yurt dışına göç etme isteklerini sert şekilde eleştirerek sorumluluk odaklı bir yaklaşımı belirgin biçimde daha fazla sıklıkta dile getirmişlerdir.

“Kazanılmış bu toprakları bırakıp gitmek de bencilliktir aslında... Bir zamanlar başkaları da bırakıp gidebilirdi ama bırakmayıp, savaşmışlar. Eğer, bizler de giderssek, içinde olduğumuz bu durumu nasıl düzelteceğiz ki? Neden kendi toprağıma faydam olmak yerine gidip başka ülkenin toprağına faydam dokunsun ki. Madem bu ülkenin daha güzel olmasını istiyorum, o zaman elimi taşın altına koymam lazım” (K5, Grup Tartışması).

“Yapılan haksızlıklara rağmen ülkemizde hala kendi çalışmalarıyla torpile ihtiyaç duymadan çalışan, bir yerlere gelmek isteyen gençleri de unutmamak lazım. Aslında, ülkemizi bu kişiler kurtaracaktır. Her seferinde girdiği sınavlardan, mülakatlardan başarılı olsa da elenen ancak vazgeçmeyen kişilerdir ülkemizi kurtaracak gençler. Kolay yoldan iş bulma içerisinde değillerdir. Başarılı aklı yerinde insanlardır” (E1, Kompozisyon).

Tablo 7’de yer alan dikkat çekici diğer bulgu, kadın ve erkek öğretmen adaylarının gençlerin yurt dışına göçe yönelik talebini kişisel bir karar olarak değerlendirmesidir. Öğretmen adayları, gençlerin yurt dışına yerleşme isteği konusunda haklılık değerlendirmesi yapmanın öznel bir değerlendirme olduğunu, bu kararın toplumsal bir sorun olmasından ziyade kişisel bir sorun olduğunu belirtmişlerdir.

“Küreselleşme, ekonomik fırsatlar ve kişisel gelişim arayışı gibi faktörler, gençlerin bu isteğini tetikleyebilir. Ancak, her bireyin kendi koşullarını ve tercihlerini değerlendirmesi gerektiği unutulmamalıdır. Yurt dışına yerleşme kararı kişisel bir tercih olup, gençlerin kendi hedefleri ve değerleri doğrultusunda yapacakları bir seçimdir” (E8, Kompozisyon).

“Sonuç olarak, gençlerin yurt dışına yerleşme isteği konusunda haklılık değerlendirmesi yapmak oldukça subjektif bir konudur. Her genç, farklı motivasyon ve hedeflere sahip olabilir. Bazıları için yurt dışında daha iyi kariyer ve eğitim fırsatları bulunurken, bazıları için farklı kültürleri deneyimleme ve kişisel gelişimi teşvik etme ön planda olabilir” (K9, Kompozisyon).

Tablo 7’de yer alan dikkat çekici diğer bir bulguya göre, yurt dışı göçü haklı değerlendiren kadın ve erkek öğretmen adayları, gençlerin göç etme isteklerinin temelinde daha iyi bir yaşam umudunun yer aldığını belirtmişlerdir. Öğretmen adayları, Türkiye’de yaşam mücadelesi içerisinde olduklarını ve gelecek öngörülerine ilgili umutsuz ve çaresiz hissettiklerini belirterek yurt dışındaki imkanların iyi bir yaşam adına daha ümit verici olduğunu vurgulamışlardır.

“Bu yazıda, Türk halkının neden yurtdışına yerleşmeye yöneldiğini, bunun haklı bir düşünce olmasının arkasındaki sebepleri ve daha iyi bir yaşam, daha büyük umutlar arzusunun rasyonel bir arayış olduğunu açıklayacağım” (E4, Kompozisyon).

“Ülkemizde yaşanan çaresiz bir hayattansa biz gençler umut ve yaşama sevinciyle yaşayabileceğimiz bir hayat istiyoruz” (K2, Kompozisyon).

Kadın ve erkek öğretmen adayları, yurt dışı olanaklarının daha ümit verici olduğu konusunda aynı fikirde olsa da Tablo 7’de yer alan bulgulara yakından bakıldığında, kadın öğretmen adaylarının daha iyi bir yaşam umudunun ötesinde, yurt dışı göçün bir mecburiyet boyutuna ulaştığı düşüncesinde erkek katılımcılardan farklı bir vurgulama yaptığı görülmektedir.

“Gençlerin kendi ülkelerini bırakıp başka ülkelerde yaşamak istemesinin en önemli sebeplerinden birisi kendi ülkelerinde bir gelecek görememeleri, iş bulamamaları ve insanca bir yaşam süreceği gelir kazanamamaları... Yani gençler yurt dışı hayranlığından değil, kendi ülkelerinde temel gereksinimlerini bile karşılayamayacak duruma geldiklerini düşündükleri için yurt dışına göç ediyor” (K5, Kompozisyon).

Dezavantajlar

Tablo 7’de yer alan son tema, yurt dışı göçün dezavantajlarını içermektedir. Bulgulara göre kadın ve erkek öğretmen adayları yurt dışına göçle ilgili bazı zorluklar olduğu konusunda hemfikirdirler. Bu zorluklar; göç edilen ülkeye yönelik sosyal dinamikleri vurgulamaktadır. Erkek ve kadın öğretmen adayları, sosyal ağlar ve kültürel bağlar gibi birey için anlamlı ilişkileri geride bırakmanın duygusal zorlukları olduğunu ve bu zorlukların göç edilen ülkeye uyum sorunu oluşturabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca, göç edilen ülke için ırkçılıkla karşılaşma korkusu, yüksek yaşam maliyetleri ve dil bariyeri gibi zorlukları da dile getirmişlerdir.

“Gittiğimiz ülkede dini inancımız ve düşüncelerimiz ne olursa olsun eğer kavruk/esmer tenliyse, o ülkede doğup büyümiş olan insanlara nazaran bize olan bakış açısı daha farklı olabilir. Bunun en basit örneği ise bizim şuan (sosyal medya üzerinden yapılan anketlere göre çoğumuzun) Suriyelileri sevmemesi örnek gösterilebilir” (E9, Kompozisyon).

“Yurt dışına göçle ilgili karşımıza çıkan başka bir kavram ise asimilasyon. Bulduğumuz toplum tarafından istenmediğimizin bilincinde olmak, adapte olmaya çalışmak, kendimizi kabul ettirmeye çalışmak, kültür çatışması yaşamak ve uyum sağlamaya çalışmak çok ciddi psikolojik darbeler” (K17, Grup Tartışması).

Türkiye’nin Beyin Göçünü Haklı Bulan Öğretmen Adaylarının Görüşlerinin Nedenlerine Yönelik Bulgular

Yakın dönemde Türkiye’de gençlerin yurt dışına göç etme isteğini haklı bir eylem olarak değerlendiren öğretmen adaylarının, bu görüşlerinin nedenlerine ilişkin bulgular Tablo 8’de gösterilmiştir. Bulgulara göre öne çıkan temalar; ekonomik boyutlar, insan hakları, bireysel gelişim ve eğitim imkanları şeklindedir.

Tablo 8. Beyin Göçünü Haklı Bulan Öğretmen Adaylarının Görüşlerinin Nedenlerine Yönelik Bulgular

Tema	Kategoriler			
	Erkek	f	Kadın	f
Ekonomik Boyutlar	Zorlu İş Koşulları ve Düşük Alım Gücü	7	Ekonomik Güvence: Ümitsizlik, çaresizlik ve kaygı	21
			Yurt Dışında Yüksek Yaşam Standartları	17
			İş Olanakları: Atanma Kaygısı	13
			Türkiye’deki Düşük Yaşam Kalitesi	12
	Liyakatsizlik	4	Alım Gücü Düşüklüğü	8
			Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik	7
	Daha Yüksek Ekonomik İmkanlar	4		
	Yurt Dışında Emeğin Karşılığını Alma Ümidi	3	Yurt Dışında Hak Ettiği Değere Ulaşma Ümidi	6
İnsan Hakları	Siyasi İstikrarsızlık ve Sosyal Gerilim	4	Düşünce ve İfade Özgürlüğü Sorunu	13
			Hukuksuzluk	10
	Düşünce ve İfade Özgürlüğü Sorunu	3	Toplumsal Barışın Zedelenmesi	10
			Taciz, Cinayet	6
	Küreselleşme ve Teknolojik İlerleme	2	Kadınların Eşitlik ve Adalet Arayışı	4
Bireysel Gelişim	Kültürel Zenginlik	7	Dünya Görüşünü Geliştirmesi	9
	Zorluklarla Mücadele Gücü	3	Kültürel Farklılıkları Keşfetme	7
Eğitim İmkanları	Eğitim İmkanları ve Meslek Ağları	3	Kişisel Bağımsızlık ve Özgüven	7
	Araştırma Fırsatları	3	Kaliteli Eğitim İmkanları ve Kariyer Fırsatları	13
			Türkiye’de Kaotik Eğitim Sistemi	3

Ekonomik Boyutlar

Gençlerin yurt dışına göç etme isteğini haklı bulan öğretmen adayları, bu görüşlerinin gerekçesi olarak ekonomik boyutları ön plana çıkarmıştır. Tablo 8’de yer alan bulgular incelendiğinde, erkek katılımcıların zorlu iş koşulları ve düşük alım gücünü, kadın katılımcıların ise ekonomik güvence bakımından ümitsizlik ve çaresizliği daha fazla

sıklıkta dile getirdikleri görülmektedir. Kadın ve erkek katılımcılar benzer bir yaklaşım içerisinde, öğretmen olarak atanmalarıyla ilgili kaygılı ve endişeli olduklarını belirtmişlerdir.

“Yıllarca emek veriyorlar; ilkököl, ortaokul, lise... Ardından üniversiteyi bitiriyorlar. Sonra KPSS diye bir sınava giriyorlar. Sınavdan yüksek puan alıp ardından atanabilmek için mülakata giriyorlar. Sözlü mülakatta her şeyi iyi bir şekilde halletmesine rağmen, Ankara’da bir “dayısı” olmadığı için, maalesef yıllarını vermesine rağmen ataması gerçekleşmiyor. Üniversiteli bir mezun olarak bir markette kasiyerlik yapmak zorunda kalıyorlar” (E3, Kompozisyon).

“İçinde bulunduğumuz sistemin adaletsizliği, gençlere yüklenen sorumluluklar ve bu sorumlulukları karşılayacak imkanların kısıtlı olması sebebiyle birçok genç bunalıma sürüklenmektedir. Bu konuyu araştırırken çokça genç insanın gelecek kaygısı, düşünce özgürlüğü olmaması gibi nedenlerden ötürü intihar haberlerini okudum. Bu haberler beni oldukça üzdü” (K19, Kompozisyon).

Tablo 8’de yer alan bulgular, ekonomik bağlamda erkek öğretmen adaylarının işe alımlarda iş değerleri yerine adamına göre iş prensibinin uygulamaya konulmasını eleştirdiklerini ve liyakatsizliği vurguladıklarını göstermektedir. Kadın öğretmen adaylarına bakıldığında ise Türkiye’deki düşük yaşam kalitesi ve alım gücündeki düşüklüğü vurguladıkları görülmektedir.

“Gençlerin arasında başarılı ancak bir yerlerde dayısı olmadığı için elenenler, ülkemizden gitmek isteyen kişilerdir. Belki kendilerince haklıdır, haksızlığa uğramışlardır. Ancak eksiktir; bu ülkeyi kurtaracak olanın bizim gibi gençler olacağını unutmışlardır ve bu bilinci hatırlamaları gerekmektedir” (E1, Kompozisyon).

“Enflasyonun bızla artması, alım gücünün azalması, birçok sektörde maaşların bırakın geçinmeye aylık en kırasını bile ödemeye yetmemesi, yeterli iş gücünün olması fakat istihdam sağlanmaması, sosyal aktivitelerin lüks haline gelmesi, en temel ihtiyaç olan kendini gerçekleştirme yolunda yeterli imkânların sağlanamaması gibi faktörler gençlerde yurt dışına yerleşme isteği uyandırmaktadır” (K26, Kompozisyon).

“Ben de bu ülkede yaşayan umutsuz, hayattan hiçbir zevk almayan, gelecek kaygısı olan ve yaşam koşulları olarak çok düşük şartlarda yaşayıp geçinen bir gencim” (K10, Kompozisyon).

Tablo 8’de yer alan bulgular, kadın ve erkek öğretmen adaylarının yurt dışında yüksek ekonomik imkânlar ve yüksek yaşam standartları olduğu yönünde benzer varsayımlarda bulduklarını göstermektedir. Erkek katılımcılar, yurt dışında emeğin karşılığını alma ümidi taşırken, kadın katılımcılar yurt dışında hak ettikleri değere ulaşma umutları olduğunu belirtmişlerdir.

“Çünkü Türkiye’nin bana sunacağı imkanlar çok kısıtlı. Kendimi geliştirmek yerine hayatta mücadele olacak, sürekli yarınımı düşünmek, ay sonunu hesaplamak, gelecek kaygısı gütmeye devam edeceğim. Ama bu yurt dışında böyle değil, kendini mesleğin üzerinde oldukça geliştirebilirsin. İmkanlar bolca sunuluyor, verdiğin emeğin karşılığını fazlasıyla alabiliyorsun.” (E7, Kompozisyon).

“Özellikle kız öğrencilerin bu süreçte çok zarar gördüklerini hem sosyal medyada hem de çeşitli basın medyalarındaki haberlerde görüyoruz. Bu durumdan rahatsız olan bu gençlik, çareyi yurtdışına gitmekte buluyor. Orada değerlerinin bilineceğini düşünerek bu harekete kalkışıyorlar” (K4, Kompozisyon).

İnsan Hakları

Tablo 8’de yer alan bulgulara göre, gençlerin yurt dışına göç etmeleriyle ilgili ekonomik sorunlardan sonra belirlenen ikinci tema insan haklarıdır. Gençlerin yurt dışına göç etme isteğini değerlendiren öğretmen adayları, yurt dışına göçün sebebi olarak Türkiye’nin insan haklarıyla ilgili sorunlarını farklı boyutlarıyla dile getirmişlerdir. Temanın kategorilerine bakıldığında, öncelikli olarak erkek ve kadın öğretmen adayları düşünce ve ifade özgürlüğü sorununu ortak biçimde dile getirdikleri görülmektedir.

“(Gençler) Sonra bu duruma sitem edip düşüncelerini dile getirdiğinde ise o gece gözaltına alınma korkusu yaşıyorlar... Bir korku imparatorluğunun hegemonyasında bir gençlik yanyanıyor” (E3, Kompozisyon).

“Özellikle ifade özgürlüğünün kısıtlanması... Gerek bireysel gerek şu anda çokça aşına olduğumuz sosyal medya dilinin dahi bu kısıtlanmada yer alması ve sonucunda kuvvetli yaptırımlara gidilmesi gençlerin muhakeme gücünde kaygıya sebebiyet vermektedir” (K7, Kompozisyon).

Tablo 8’de yer alan insan hakları ile ilgili temada dikkat çeken diğer bulgu öğretmen adaylarının sosyal gerilim ve toplumsal barışla ilgili benzer sorunları dile getirmeleriyle ilgilidir. Erkek katılımcılar, siyasi istikrarsızlık ve sosyal

gerilime dikkat çekerken, kadın katılımcıların benzer bir yaklaşım içerisinde toplumsal barışın zedelenmesini vurguladıkları görülmektedir.

“Türkiye, gençlerin istikrarlı ve kapsayıcı bir toplum özlemlerini etkileyebilecek siyasi istikrarsızlık ve sosyal gerilim dönemleri yaşamıştır. Bazıları ifade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalardan, bireysel haklar üzerindeki kısıtlamalardan veya toplumsal baskılardan kaçmaya çalışabilir. Siyasi istikrar, sosyal ilerleme ve daha liberal bir ortam arzusu, genç Türklerin yurtdışına yerleşmeyi düşünmeleri için geçerli nedenler olabilir” (E2, Kompozisyon).

“Diyelim ki bu aşamaya kadar herhangi bir sebeple tazıce, tecavüze ya da şiddete uğramadan, itibar etmeden ve maruz kaldığımız toplum baskısının üstesinden gelerek meslek sahibi olduk. Bu defa da mesleğimizi yaptığımız için şiddete maruz kalma riskiniz devreye giriyor. İşini yapan bir hemşire, bir doktor, bir hasta bakıcı yahut sadece mesleğinin gerekliliğini yerine getiren bir öğretmen, bir avukat, bir hakim olduğunuz için şiddete uğrama ihtimaliniz var” (K17, Grup Tartışması).

Tablo 8’de yer alan insan hakları temasıyla ilgili çarpıcı diğer bir bulgu; kadın öğretmen adaylarının dile getirdikleri insan hakları temelli sorunlardır. Kadın katılımcılar, erkek katılımcılardan belirgin biçimde farklı bir yaklaşım içerisinde Türkiye’de kadınların eşitlik arayışında olduklarını, hukuk sisteminin etkin biçimde işlemediğini, kadınlara yönelik taciz ve cinayet gibi toplumsal güveni zedeleyen vakaların yurt dışına göçün haklı gerekçeleri olduğunu belirtmişlerdir.

“Gittikçe kötüye giden yasal düzenlemeler yetmezmiş gibi aile içinde istismar, tecavüz olayları gün geçtikçe artıyor. Kendisini, güven içinde yaşayan yurt dışındaki hem cinsleri ile kıyaslayan kadınlarımız orada daha güvende ve mutlu hissedeceklerini söylüyorlar” (K24, Kompozisyon).

“İnsan hakları konusuna baktığımızda; fikir özgürlüğü, kadınların korunması gibi konular öne çıkmaktadır. Türkiye taraf olduğu İstanbul Sözleşmesi’nden caymıştır. “Türk aile yapısını bozduğu”, “eşcinselliğe yasal zemin hazırladığı” yönünde yayın ve propagandalar ile sözleşme kaldırılmıştır. Bahsi geçen sebebin kendisi de maalesef ayrımcılık içermektedir. Özellikle kadınlar, kendini güvence altında hissetmedikleri için yurtdışına göçme seçeneğini göz önünde bulundurmaktadırlar” (K15, Kompozisyon).

Bireysel Gelişim

Tablo 8’de yer alan bulgulara göre, öğretmen adayları, gençlerin yurt dışına göç etme isteklerinin diğer bir gerekçesi olarak bireysel gelişimin yer aldığını düşünmektedir. Bu tema kapsamındaki kategorilere bakıldığında, erkek ve kadın öğretmen adayları, yurt dışına göç etmenin kültürel farklılıkları keşfetme fırsatı sağladığını ve bunun bir zenginlik olduğu görüşünü paylaşmaktadır.

“Yurtdışında yaşamak, Türk gençlerine kültürel değişim ve kişisel gelişim için fırsatlar sunmaktadır. Farklı geçmişlere sahip insanlarla etkileşimde bulunmak, farklı bakış açıları için hoşgörü, anlayış ve takdiri teşvik eder. Türk insanı farklı kültürleri kucaklayarak ufku genişletebilir, dünya görüşünü genişletebilir ve küresel bir zihniyet geliştirebilir” (E4, Kompozisyon).

“Diğer yandan yurt dışında yaşamak gençlerin kültürel ve kişisel gelişimine önemli katkı sunabilir. Farklı kültürleri deneyimlemek, yeni dil, yeni insanlar gençlerin anlayış seviyelerini yükseltecektir. Aynı zamanda bu deneyimler bireyin kişisel gelişimine katkı sağlayarak daha açık fikirli, küresel düşünen bireyler olmalarını sağlayabilir” (K8, Kompozisyon).

Tablo 8’de yer alan bireysel gelişim temasıyla ilgili diğer bir kategoriye göre, gençlerin yurt dışına göç etme isteğinin temelinde zorluklarla mücadele gücünü artırmak ve kişisel bağımsızlığı geliştirmek gibi hedefler yer almaktadır. Erkek katılımcılar, yurt dışı deneyiminin zorluklarla mücadele etme gücünü geliştirdiğini vurgularken, kadın katılımcılar kişisel bağımsızlık ve özgüven geliştirici rolüne değinmişlerdir.

“Belki de yeni bir meydan okumanın peşinden koşmayı istiyorlar! Yurt dışına yerleşmek, bireylerin yeni ortamlara uyum sağlamak, yabancı dilleri öğrenmek ve farklı sosyal normlarda gezinmek gibi sayısız zorlukla karşılaşmasını gerektirir... Türk gençleri, bu engellerle kafa kafaya yüzleşmeyi seçerek dayanıklılık, kararlılık ve konfor alanlarının dışına çıkma isteği sergiliyorlar” (E4, Kompozisyon).

“Bazen bireylerin yurt dışına gitme hayalleri oluyor. Yurt dışına gidip, orada hayat kurmak isteyenler oluyor. Sadece ülkenin ekonomik, siyasi ve toplumsal sıkıntularından dolayı gitmiyorlar. Hayalleri ve amaçları için de gidenler var” (K10, Grup Tartışması).

“Eğer ki kişi bu değişikliği göç olarak görüyorsa bırakın deneyimlesin. O da bu yoldan sevmenin, yaşamının bizzet dışıyla turnağıyla kendini inşa edeceği şey olduğunu öğrensün... Ama bu çok gerekli mi tartışılır” (K20, Kompozisyon).

Eğitim İmkânları.

Tablo 8’de yer alan son temaya bakıldığında, öğretmen adaylarının gençlerin yurt dışına göç etme sebebi olarak yurt dışındaki eğitim fırsatlarını gördükleri anlaşılmaktadır. Erkek katılımcılar, yurt dışındaki eğitim imkânlarının cazibesinden ve meslek ağları oluşturma noktasındaki avantajlarından bahsederken, kadın katılımcılar yurt dışında daha kaliteli eğitim imkânları ve kariyer fırsatları olduğunu belirtmişlerdir. Kadın öğretmen adayları, erkeklerden farklı bir yaklaşımla, Türkiye’deki kaotik yapıdaki eğitim sisteminin, yurt dışındaki eğitime yönelik talebi etkileyen önemli bir faktör olduğunu vurgulamışlardır.

“Türk gençlerinin yurtdışına yerleşmeleri için bir diğer zorlayıcı sebep ise üstün eğitim ve araştırma imkânlarının mevcudiyetidir. Dünya genelinde oldukça önemli olan eğitim konusunda, birçok ülke, son teknoloji eğitim ve araştırma fırsatları sağlayan birinci sınıf üniversiteler ve araştırma kurumları sunmaktadır” (E4, Kompozisyon).

“Genç nüfus daha hayatın başında. Elbette iyi bir eğitim yaşamlarının gidişatını belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim kalitesi, öğrenciye tanınan hak ve özgürlükler, kolaylıklar, kariyer planlamalarının kolaylığı ve kalitesi, tek tipte bir öğrenme olmaması, sanatın ve bilimin gölgede kalmış kollarına da değer biçen eğitim anlayışlarının olduğu ülkeler çoğunluğu aktif öğrenci olan genç nüfusu oldukça etkilemektedir” (K28, Kompozisyon).

Tartışma

Bu çalışmada, geleceğin yurttaşlık eğitiminden sorumlu bireyler olan öğretmen adaylarının Türkiye’nin yakın dönemli beyin göçüne yönelik tutumları ile bu konudaki görüşleri incelenmiştir. Öğretmen adaylarının perspektifinden, gençlerin yurt dışına göç etme eğilimini nasıl değerlendirdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen nicel bulgulara bakıldığında, öğretmen adaylarının yurt dışına göç etme tutumlarının yüksek olduğu ve *itici bileşenlerden* daha fazla etkilendikleri belirlenmiştir. Bulgular ayrıca, öğretmen adaylarının beyin göçüne yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaştığını da göstermektedir. Erkek öğretmen adayları, *Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği* ve bu ölçeğin *çekici bileşeninde* aritmetik ortalama puan bakımından daha yüksek puan almıştır. Dolayısıyla, erkek öğretmen adaylarının, göç etme tutumlarının kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Öğretmen adaylarının göç etme tutumlarının ve özellikle itici bileşenlerden daha fazla etkilenerek yurt dışı göçüne yönelik yüksek bir tutum sergilemesi, alanyazındaki diğer araştırma bulgularıyla tutarlık göstermektedir (Arıkan, 2023; Filiz, Karagöz & Karagöz, 2022). Üniversite öğrencilerinin yurt dışı eğitime yönelme sebeplerinin incelendiği bir çalışmaya göre, eğitim sürecinde karşılaşılan zorluklar; devlet politikalarındaki memnuniyetsizlik; nepotizm, şeffaflık, hak, adalet ve liyakat gibi itici unsurlar içermektedir (Özdemir&İlhan, 2021). Tıp fakültesi öğrencileriyle yapılan başka bir çalışmaya göre, öğrencilerin beyin göçüne eğilimlerinde itici faktörler, çekici faktörlere göre daha etkilidir (Filiz, Karagöz & Karagöz, 2022). Öğretmen adaylarının itici bileşenlerden daha fazla etkilenmesiyle ilgili araştırma bulgularımız alanyazındaki yurt dışında eğitim almaya yönelen faktörlerle uyumsuzdur. Yurt dışında eğitim almaya yönelen faktörler incelendiğinde çekici faktörlerin itici faktörlere göre daha belirgin olduğu belirtilmektedir (Bulut-Sahin & Kulakoğlu, 2023).

Bu çalışmada, erkek öğretmen adaylarının göç etme tutumlarının kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Ancak alanyazında beyin göçünde cinsiyete dayalı bir farklılaşma olmadığını bildiren araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin, ilişkisel tarama modeliyle gerçekleştirilen bir çalışmaya göre, öğretmen adaylarının beyin göçüne yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılık göstermediği belirtilmiştir (Arıkan, 2023). Benzer şekilde, tıp fakültesi öğrencilerinin beyin göçüne yönelik algıları arasında cinsiyete dayalı anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (Filiz, Karagöz & Karagöz, 2022). Yurt dışında yaşayan öğrenci ve profesyonellerin geri dönüş niyetlerini niceliksel olarak analiz eden başka bir çalışmaya göre, kadınlar, erkeklerden daha fazla yurt dışında kalmayı tercih etmekte ve bunun sebebi çekici faktörlerden ziyade itici faktörlerden kaynaklandığı belirtilmektedir (Elveren & Toksöz, 2019).

Nitel verilere dayalı bulgulara bakıldığında, nitel ve nicel bulgular arasında bir tutarlık olduğu görülmektedir. Buna göre nitel bulgular, erkek öğretmen adaylarının beyin göçünü çoğunlukla haklı bulduklarını, ancak kadın öğretmen adaylarının beyin göçünü çoğunlukla haklı bulmadıklarını göstermektedir. Gençlerin yurt dışı göçünü haklı bulmayan kadın ve erkek öğretmen adayları, toplumsal dönüşümün sağlanmasında sorumluluk ve mücadele odaklı bir yaklaşımın gerekliliği düşüncesini ileri sürmüştür. Kadın öğretmen adayları, gençlerin yurt dışına göç etme isteklerini sert şekilde eleştirerek sorumluluk odaklı bir yaklaşımı belirgin biçimde daha fazla sıklıkta dile

getirmişlerdir. Gençlerin yurt dışına göç etme talebini kişisel bir karar olarak değerlendiren öğretmen adayları olmuştur.

Yurt dışı göçünü haklı bulmayan öğretmen adaylarının Türkiye’de kalarak sorumluluk ve mücadele odaklı bir yaklaşımı vurgulamaları alanyazındaki diğer araştırma bulgularıyla uyumaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının beyin göçüne yönelik algılarını inceleyen bir araştırmaya göre, öğretmen adaylarının beyin göçü kavramına yönelik *ardında yıkım bırakan* ve *ihanet* gibi metaforlar oluşturduğu belirlenmiştir (Karaaslan, Yıldırım Çetin, 2021). Bu çalışmada da öğretmen adaylarının beyin göçünü haklı bulmayıp sorumluluk odaklı yaklaşımı vurguladığı belirlenmiştir. Özellikle kadın öğretmen adayları, Türkiye topraklarının Kurtuluş Savaşında büyük zorluklarla kazanıldığını vurgulayarak yurt dışına göç etmek isteyen gençleri haksız bulduklarını belirtmişlerdir.

Öğretmen adaylarının yurt dışına göç etmek isteyen gençleri eleştiren ve haksız bulan değerlendirmeleri; beyin göçü üzerine alanyazında yer alan milliyetçi model aracılığıyla açıklanabilir (Pazarcık, 2010). Milliyetçi görüşe göre, beyin göçü, zaten refah içinde bulunan gelişmiş ülkelerin lehine işlerken, gelişmekte olan ülkenin gelişme imkânlarını daraltmaktadır. Kendi menfaatlerini gözeterek yurt dışına göç eden yüksek vasıflı kişilerin ülkelerini terk etmeleri, geride bıraktıkları ülkenin beşeri sermaye yatırımı nedeniyle fakirleşmesine yol açar (Kurtuluş, 1992). Öğretmen adaylarının milliyetçi model çerçevesinde yurt dışına göç etmek isteyen gençleri haklı bulmadıkları ve milli mücadelenin zorluklarını vurgulayarak sorumluluk odaklı bir yaklaşımını olduğu görülmektedir.

Gençlerin yurt dışı göçünü haklı değerlendiren kadın ve erkek öğretmen adayları, Türkiye’de yaşam mücadelesi içerisinde olduklarını ve gelecek öngörülerleriyle ilgili umutsuz ve çaresiz hissettiklerini belirterek yurt dışındaki imkanların iyi bir yaşam adına daha ümit verici olduğunu vurgulamışlardır. Beyin göçünü haklı bulan erkek öğretmen adayları, konuyla ilgili politik ve sosyal faktörlere değinerek gençlerin daha iyi bir yaşam umuduyla yurt dışına göç etmek istediklerini belirtmişlerdir. Bulgulara göre kadın ve erkek öğretmen adayları yurt dışına göçle ilgili bazı zorluklar olduğu düşüncesini paylaşmaktadır. Bu zorluklar; göç edilen ülkeye yönelik sosyal dinamikleri vurgulamaktadır.

Öğretmen adaylarının, Türkiye’de yaşam mücadelesi içerisinde olmaları ve gelecek öngörülerleriyle ilgili umutsuz ve çaresizlik hissetmelerine ilişkin bulgular, gençlerin yaşam mumnuniyetlerini ve göç etme eğilimlerini inceleyen alanyazındaki diğer çalışma bulgularıyla uyumaktadır. Güncel bir araştırmaya göre, Türkiye’de gençler arasında mutlu olanların oranında da bir düşüş söz konusudur. 2017 yılında %67 olan bu oran önce %55’e, daha sonrasında %46’ya düşmüştür. 2023 yılına gelindiğinde ise Türkiye’de gelecekte umutlu olan gençlerin oranı %44’e inmiştir (Habitat, 2023). Aynı araştırmaya göre iş arayan gençlerin %56’sı, öğrencilerin %52’si ve çalışanların %43’ü başka bir ülkeye göç etmek istemektedir (Habitat, 2023).

Bu araştırmada elde edilen dikkat çekici diğer bir bulguya göre; gençlerin yurt dışına göç etme isteğini haklı bulan öğretmen adayları, bu görüşlerinin gerekçesi olarak ekonomik boyutları, insan haklarını, bireysel gelişim ve eğitim fırsatlarını göstermiştir. Ekonomik bağlamda erkek katılımcıların zorlu iş koşulları ve düşük alım gücünü, kadınların ise ekonomik güvence bakımından ümitsizlik ve çaresizliği daha fazla sıklıkta dile getirdikleri belirlenmiştir. Kadın ve erkek katılımcılar, öğretmen olarak atanmalarıyla ilgili kaygılı ve endişeli olduklarını belirtmişlerdir. Bulgular, kadın ve erkek öğretmen adaylarının yurt dışında yüksek ekonomik imkânlar ve yüksek yaşam standartları olduğu yönünde benzer varsayımlarda bulduklarını göstermektedir.

Alanyazında beyin göçü ile ilgili gerçekleştirilmiş diğer çalışmalarda ekonomik nedenler, göçün en güçlü tetikleyicisi olarak görülmektedir (Gibson ve McKenzie, 2012; Mazzarol & Soutar, 2002; Sönmez, 2022; Tansel & Güngör, 2004). Bireyin yaşanan değişimlerden olumsuz etkilenmesi ve içerisinde fırsatlar barındıran yeni yaşam alanlarına doğru yönelmesi göçü başlatan sebeplerdir. Göçün toplumsal nedenleri arasında gösterilen ekonomik değişimler, göç kararı almada ve zamanla göçün zincirleme bir karaktere bürünmesinde en önemli etkenlerdendir. Dolayısıyla, ekonomik koşullar, göçün en önemli itici faktörü olarak gösterilmektedir (Göker, 2015). Yurt dışında eğitim alan öğrencilerin Türkiye’ye dönme veya dönmeme kararlarını inceleyen bir araştırmanın bulgularına göre, daha iyi bir ekonomik güce sahip olmak, daha rahat bir siyasal atmosferde yaşamak ve profesyonel bir çalışma ortamında kariyer yapmak isteyen gençler bu sebepler nedeniyle Türkiye’ye dönmek istememektedir (Rüzgar, 2020).

Türkiye’de gençlerin sosyal hayat ve işgücü piyasasındaki durumlarıyla ilgili resmi veriler, araştırma bulgularında yer alan gençlerin düşük alım gücü ve ekonomik güvence ile ilgili sorunlarının haklılık payı olduğunu

göstermektedir. Türkiye’de 15-24 yaş grubunu kapsayan genç nüfusta işsizlik oranı 2014 yılında % 17,9’dan, 2020 yılında % 25,3’e yükselmiştir. 2023 yılı Ekim ayı verilerine göre bu oran %16,3’tür. Cinsiyet bazında bakıldığında, 2020 yılında kadın genç işsizlik oranı % 30,3, erkek genç işsizlik oranı ise % 22,6 seviyesindedir. 2023 yılında aynı yaş grubunda işsizlik oranı; erkeklerde %13,8, kadınlarda ise %21,0 olduğu tahmin edilmektedir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2021; Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2023).

Bu araştırmanın öne çıkan bulgularından biri, öğretmen adaylarının siyasi istikrarsızlık ve sosyal gerilimle birlikte toplumsal barışın zedelendiği ile ilgili görüşleridir. Bulgular, ideolojik baskıların, göçü başlatan etkenlerden biri olduğunu belirten alanyazındaki diğer araştırma bulgularıyla tutarlık göstermektedir. Türkiye’nin mevcut sosyoekonomik ve siyasi iklimi, bireylerin göç etme ve geri dönmeme kararlarını güçlü bir şekilde etkilemektedir (Elveren& Toksöz, 2019; Tansel &Güngör, 2004). Castles ve Miller’a (2008) göre, ekonomik etkenler göçün başlamasında etkili olurken, göçün devamlılığında diğer toplumsal etkenler daha belirleyici olmaktadır. Ekonomik koşulların iyileştirilmesi göçün son bulması için yeterli değildir, çünkü göçü başlatan ekonomik faktörler tamamen değişse bile yaşanan deneyimler ve diğer sosyal faktörler göçün devamını sağlayabilmektedir (Castles&Miller, 2008).

Öğretmen adayları, yurt dışına göçün sebebi olarak Türkiye’nin insan haklarıyla ilgili sorunlarını farklı boyutlarıyla dile getirmişlerdir. Bu boyutlar, düşünce ve ifade özgürlüğü, sosyal gerilim ve toplumsal barışla ilgilidir. Erkek öğretmen adayları, siyasi istikrarsızlık ve sosyal gerilime dikkat çekerken, kadın öğretmen adayları benzer bir yaklaşım içerisinde toplumsal barışın zedelenmesini vurgulamıştır. Kadın öğretmen adayları, Türkiye’de kadınların eşitlik arayışında olduklarını, hukuk sisteminin etkin biçimde işlemediğini, kadınlara yönelik taciz ve cinayet gibi toplumsal güveni zedeleyen vakaların yurt dışına göçün haklı gerekçeleri olduğunu belirtmişlerdir.

Türkiye’deki beyin göçünün toplumsal cinsiyet boyutunu inceleyen alanyazındaki bulgular, araştırma bulgularımızı doğrulamaktadır. Göç veren ülkelerde mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, kadınların göç etme ve geri dönme ya da dönmeme kararlarında itici bir faktör olabileceği belirtilmektedir (Elveren&Toksöz, 2019; Ruysen&Salomone, 2018). Araştırmamızda kadın öğretmen adaylarının, Türkiye’de kadınların eşitlik mücadelesi içerisinde olduklarını ve bu bağlamda taciz- cinayet gibi toplumsal güveni zedeleyen vakaların yurt dışına göçü güçlendirdiğine yönelik görüşleri olduğunu bulguladık. Bulgularımızla paralel şekilde, TÜİK’in yaşam memnuniyeti araştırma verilerine göre kadınların %30,4’ü yaşadığı çevrede gece yalnız yürürken kendini güvensiz hissederken, bu oran erkeklerde %13,0’dır (TÜİK, 2023b). Türkiye’de yaşayan genç kadınların yurt dışına göç etme sebeplerinin ele alındığı bir araştırmaya göre, kalıcı olarak göç etmek isteyen kadınların bu isteklerinin temelinde kimlik ayrımcılığına uğramamak ve daha özgür şekilde yaşama isteği bulunmaktadır (Boztilki, 2023). İstanbul’dan Berlin’e göç eden yüksek eğitilmiş kadınların şehir deneyimlerini ve göç nedenlerini inceleyen başka bir araştırmaya göre, kadınlar her an tacize maruz kalabileceklerinden korktukları için çevrelerini sürekli izleyip kontrol ederek *yavaş şiddete* maruz kalmakta ve bu durum yurt dışına göç etme eğilimlerini güçlendirmektedir (Altıkardeş, 2021). Sosyal medya kanallarındaki Türk topluluklardan 146 katılımcı ile gerçekleştirilen nicel bir araştırmaya göre, günlük hayatta tacize uğrama olasılığı ve cinsel özgürlük algısına dayanan sağlık-hayatta kalma alanınının, kadınların göç kararlarında erkeklere kıyasla önemli ölçüde daha etkili olduğu bulunmuştur (Arslan&Okumuş, 2021).

Kadın öğretmen adaylarının Türkiye’de kadınlara yönelik taciz ve cinayet gibi toplumsal güveni zedeleyen olayları vurgulamaları, Türkiye’nin toplumsal cinsiyet eşitsizliğindeki konumuyla bağlantılı olabilir. Türkiye’de son yıllardaki ekonomik kalkınmaya rağmen ataerkil değerler yükselişe geçmiştir (Engin & Pals, 2018). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini değerlendiren küresel endekslerden biri olan The Global Gender Gap Index’in (GGGI) 2022 yılında yayınlanan raporuna göre, 2006 yılında toplumsal cinsiyet eşitliğinde 105. sırada yer alan Türkiye, 2022 yılında 146 ülke arasında 124. sıraya gerilemiştir (World Economic Forum, 2022).

Gençlerin yurt dışına göç etme isteklerinin diğer bir gerekçesi bireysel gelişimdir. Öğretmen adayları, yurt dışına göç etmenin kültürel farklılıkları keşfetme fırsatı sağladığını ve bunun bir zenginlik olduğu görüşünü paylaşmaktadır. Gençlerin yurt dışına göç etme isteğinin temelinde zorluklarla mücadele gücünü artırmak ve kişisel bağımsızlığı geliştirmek gibi hedefler yer almaktadır. Son olarak öğretmen adaylarının gençlerin yurt dışına göç etme sebebi olarak yurt dışındaki eğitim fırsatlarını gördükleri belirlenmiştir. Türkiye’den Almanya’ya beyin göçüne sebep olan eğitimsel faktörlere ilişkin görüşlerin incelendiği bir araştırmaya göre (Elüstü, 2021) sınav sistemi, müfredattaki gereksiz derslerin yoğunluğu, öğrenci merkezli olmayan eğitim anlayışı, öğrenim için gerekli

materyallerin eksikliği, öğretmen yetiştirme metot ve tekniklerindeki hatalar beyin göçünü tetikleyen etkenler olarak bulgulanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın nicel bulguları, öğretmen adaylarının yurt dışına göç etme tutumlarının yüksek olduğunu ve itici bileşenlerden daha fazla etkilendiklerini göstermektedir. Nicel bulgular ayrıca, öğretmen adaylarının beyin göçüne yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaştığını da göstermektedir. Erkek öğretmen adaylarının beyin göçü tutumları kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksektir.

Nitel ve nicel bulgular arasında bir tutarlık belirlenmiştir. Nitel bulgulara göre, erkek öğretmen adayları beyin göçünü çoğunlukla haklı bulurken, kadın öğretmen adayları beyin göçünü çoğunlukla haklı bulmamıştır. Gençlerin yurt dışı göçünü haklı bulmayan kadın ve erkek öğretmen adayları, toplumsal dönüşümün sağlanmasında sorumluluk ve mücadele odaklı bir yaklaşımın gerekliliği düşüncesini ileri sürmüştür. Kadın öğretmen adayları, gençlerin beyin göçü isteklerini sert şekilde eleştirerek sorumluluk odaklı bir yaklaşımı belirgin biçimde daha fazla sıklıkta dile getirmişlerdir.

Gençlerin beyin göçünü haklı değerlendiren kadın ve erkek öğretmen adayları, Türkiye’de yaşam mücadelesi içerisinde olduklarını ve gelecek öngörülerıyla ilgili umutsuz ve çaresiz hissettiklerini belirterek yurt dışındaki imkanların iyi bir yaşam adına daha ümit verici olduğunu vurgulamışlardır. Gençlerin beyin göçü isteğini haklı bulan öğretmen adayları, bu görüşlerinin gerekçesi olarak ekonomik boyutları, insan haklarını, bireysel gelişim ve eğitim fırsatlarını göstermiştir. Ekonomik bağlamda erkek öğretmen adayları zorlu iş koşulları ve düşük maaş gücünü, kadın öğretmen adaylarının ekonomik güvence bakımından ümitsizlik ve çaresizliği daha fazla sıklıkta dile getirdikleri belirlenmiştir.

Sonuçlar, yükseköğretim programları açısından değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının beyin göçü tutumlarının yüksek ve bu tutumun cinsiyet faktörüne göre erkekler için daha yüksek olduğu görülmektedir. Geleceğin vatandaşlık eğitiminden sorumlu bireyler olan öğretmen adaylarının beyin göçü tutumlarının azaltılmasına yönelik yükseköğretim öğretmen yetiştirme programına, kapsamında vatandaşlık, göç ve beyin göçü konularının yer aldığı lisans düzeyinde bir dersin eklenmesi önerilebilir. İlgili ders aracılığıyla, öğretmen adaylarının bu konularla ilgili bilgi sahibi olmasının yanı sıra derinlikli bir bakış açısı kazanması sağlanabilir. Bu doğrultuda, Türkiye Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Bilimleri Temel Alanı lisans düzeyinde yer alan yeterliklerden *iletişim ve sosyal yetkinlik* temasının üçüncü yetkinliği şu şekildedir: *Toplumun ve dünyanın gündemindeki olaylara/ gelişmelere duyarlı olduğunu gösterir ve ve bu gelişmeleri izler* (YÖK, 2024). Bu yetkinliğin kazandırılmasında, göç ve beyin göçü konularının yer alması, öğretmen adaylarının bu konular üzerinde araştırma yapmasını ve bu konuları derinlikli bir analiz sürecine tabii kılarak içeriğine daha yetkin olmalarını sağlayabilir.

Bulgular doğrultusunda, öğretmen adaylarının kendi ülkelerinde kalmalarına yönelik çekici faktörlerin artırılması tavsiye edilebilir. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün yayınladığı rapora göre (Lowell, 2001), beyin göçü, eğitim sektöründeki politikalar yoluyla azaltılabilir. Rapora göre yerel eğitim kurumlarının güçlendirilmesi, yüksek eğitimli bir işgücünü beraberinde getirmektedir. Mezunların ülkenin ekonomik sisteminde kalmasını teşvik eden, insanları elinde tutan, uygulanabilir bir yaklaşım tavsiye edilmektedir. Yerel eğitim kurumlarının güçlendirilmesi, nitelikli yetişmiş mezunların istihdam edilmesiyle sağlanabilir. Dolayısıyla, öğretmen adaylarına Türkiye’deki eğitim kurumlarında çalışmalarını sağlayabilecek fırsatların tanınması hem beyin göçü tutumlarını azaltabilir hem de ülkemizdeki eğitim kurumlarının güçlenmesini sağlayabilir.

Öğretmen adaylarının beyin göçü tutumlarında cinsiyet temelindeki farklılık göz önünde bulundurulduğunda, yükseköğretim programlarının toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan bir yaklaşımla düzenlenmesi ve uygulanması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Meslek yaşamına hazırlığın son aşamasında yer alan öğretmen adaylarının, cinsiyet eşitliği temelinde bazı değer ve ilkeleri edinerek mezun olmaları sağlanmalıdır.

Beyin göçünün potansiyel kayıplarından birisi de beyin israfı olarak kabul edilmektedir (Haas, Castles & Miller, 2019). Pek çok göçmen niteliklerinin tanınmasını sağlayamamakta ya da sahip olduğu becerilerle orantılı bir iş bulamamaktadır. Garson olarak çalışan cerrahların ya da taksi şoförlüğü yapan mühendislerin görüntüsü, pek çok göçmen ve mülteci için bir gerçeği yansıtmaktadır. Bu araştırma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda, yurt dışı göç ve beyin israfı ile ilgili öğretmen adaylarına bilgilendirici seminerler ve aktif katılımlı atölye çalışmaları aracılığıyla farkındalık kazandırılması tavsiye edilebilir.

Öğretmen adaylarının yurt dışındaki eğitim imkânlarını ve meslek ağları oluşturma noktasındaki avantajlarını çekici buldukları belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının, üniversite eğitim olanakları açısından Türkiye'nin ücretsiz eğitim olanakları sunarken, yurtdışındaki üniversitelerin ise büyük bir bölümünün ücretli olduğunu dikkate almadıkları görülmektedir. Bu bağlamda, öğretmen adaylarına kariyer tercihlerinde daha bilinçli kararlar almalarını sağlayacak yurt dışı eğitim olanakları hakkında eğitim ve seminerlerin verilmesi ve etkin bir kariyer danışmanlığı yapılması gerekmektedir.

Bu araştırma, İç Anadolu'da bulunan bir devlet üniversitesinde okuyan öğretmen adaylarının beyin göçü tutumları ve görüşlerini incelemiştir. Başka bir çalışmada, taşra üniversiteleriyle büyük şehirlerde okuyan öğretmen adaylarının beyin göçüne yönelik tutum ve görüşleri karşılaştırmalı biçimde incelenebilir. Bu çalışmada öğretmen adaylarının beyin göçü tutumları, kısa veya uzun süreli göç temelinde incelenmemiştir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, bu boyutun eklenmesi tavsiye edilebilir. Bu çalışmada öğretmen adaylarının beyin göçü tutumları sadece cinsiyet değişkenine göre incelenmiştir. Başka çalışmalarda öğretmen adaylarının, beyin göçü tutumları daha fazla sayıda birbirinden farklı değişkenler temelinde incelenebilir.

Kaynakça

- Altıkardeş, C. (2021). Gender and the city: Migration of well-educated women from İstanbul to Berlin. [Unpublished master dissertation]. Sabancı University.
- Amin, S. (1974). *Accumulation on a world scale*, Monthly Review Press.
- Arıkan, N. (2023). Öğretmen adaylarının yaşam memnuniyetleri ile beyin göçü tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Arslan, G. & Okumuş, M. O. (2021). Gender aspects of brain drain: The case of Turkish immigrants in Germany discussion paper 43. https://www.htmi.hwr-berlin.de/fileadmin/institut-htm/Ver%C3%B6ffentlichungen/Discussion_Paper/DiscPap43.pdf
- Bauer, T. & Zimmermann, K. (1998). Causes of international migration: A survey. In P. Gorter, P. Nijkamp & J. Poot (Eds.), *Crossing borders: Regional and urban perspectives on international migration*. Aldershot, Ashgate.
- Berktaş, F. (2012). *Dünyayı bugünde sevmek, Hannah Arendt'in politika anlayışı*. Metis Yay.
- Boztilki, M. (2023). Neden gitmek istiyorlar? Z kuşağı kadınların göç etme istekleri hakkında bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (55), 157-172.
- Bulut-Sahin, B. & Kulakoğlu, B. (2023). İtme ve çekme teorisinden hareketle üniversite öğrencilerinin yurt dışında eğitim alma ile ilgili görüşleri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(3), 1752-1771.
- Castles, S. , de Haas, H. & Miller, M. J. (2014). The age of migration: International population movements in the modern world. Palgrave Macmillan. <https://migrationmatters.me/wp-content/uploads/2016/11/AgeOfMigrationChapter1and.pdf>
- Castles, S. & Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı, modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cihan, A. , Albayrak Kaymak, D., Sart, H., ve Aydın-Sünbül, Z. (2023). Genişletilmiş bir ön görüşme formu aracılığıyla üniversite öğrencilerinin psikososyal sorunlarının incelenmesi. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 40-2(2), 119-156. doi: <https://doi.org/10.52597/buje.989641>
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2021). Ulusal genç istihdam stratejisi 2021-2023. <https://www.csgb.gov.tr/media/86876/ulusal-genc-istihdam-stratejisi-ve-eylem-plani-2021-2023.pdf>
- Dauenhauer, B. P. (2001). *Kırılgan bir dünyada yurttaşlık*, Çev. Ayşe Ö. F. Kaynak, Ed. Prof. Dr. M. Fisunoğlu, Prof. Dr. H. Evliya, Çukurova Üniversitesi Basımevi.

- Docquier, F., & Marfouk, A. (2006). International migration by education attainment 1990-2000. In Ç. Özden & M. Schiff (Eds.), *International migration, remittances and the brain drain* (pp. 151-199). Co-publication of the World Bank and Palgrave Macmillan.
- Doğanay, A. (2012). A curriculum framework for active democratic citizenship education. In M. Print and D. Lange (Eds.), *Schools, curriculum and civic education for building democratic citizens* (pp. 19-40). Rotterdam: Sense Publishers.
- Ela-Özcan, E.D. (2017). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.
- Elüstü, H. (2021). Türkiye’den Almanya’ya beyin göçüne sebep olan eğitimsel faktörlere ilişkin görüşler. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Elveren, A. Y. & Toksöz, G. (2019). Hidden gender dimensions of the brain drain: The case of Turkey. *New Perspectives on Turkey*, (60), 33–59.
- Engin, C., & Pals, H. (2018). Patriarchal attitudes in Turkey 1990–2011: The influence of religion and political conservatism. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 25(3), 383-409.
- Filiz, M. , Karagöz, M. B. , & Karagöz, N. (2022). Tıp fakültesi öğrencilerinin beyin göçüne yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(27), 679-692.
- Frank, A.G. (1966). *The Development of underdevelopment*. New York: Monthly Review Press.
- Gibson, J. , & McKenzie, D. (2012). The economic consequences of ‘brain drain’ of the best and brightest: Microeconomic evidence from five countries. *The Economic Journal*, 122, 339-375. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2012.02498.x>
- Göker, G. (2015). *Göç, kimlik, aidiyet: Kültürlerarası iletişim açısından İsveçli Türkler*. LiteraTürk Academia
- Habitat (2023). Gençliğin iyi olma hali araştırma raporu 5. <https://habitatderneği.org/wp-content/uploads/2023/04/Türkiyede-Gençlerin-Iyi-Olma-Hali-Raporu-5-Ozet-Raporu.pdf>
- Kara, E. (2022). Beyin göçü ve yumuşak güç bağlamında Türkiye’de yabancı uyruklu akademisyenler: Bir anlatı çalışması. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Karaaslan, H. , Yıldırım, D. & Çetin, T. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının beyin göçü kavramına yönelik algılarının incelenmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 264-27.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Bilim Kitap Kırtasiye Yayınevi.
- Kurtulmuş, N. (1992). *Gelişmekte olan ülkeler açısından stratejik insan sermayesi kaybı: Beyin göçü*, Sosyal Siyaset Konferansları, İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Lee, E. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Lee, S. (2017). Circulating east to east: Understanding the push-pull factors of Chinese students studying in Korea. *Journal of Studies in International Education*, 21, 170-190.
- Lowell, B. L., Policy responses to the international mobility of skilled labour, International Labour Organisation. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--ed_protect/--protrav/--migrant/documents/publication/wcms_201774.pdf
- Mazzarol, T. & Soutar, G.N. (2002). Push-pull factors influencing international student destination choice. *International Journal of Educational Management*, (16)2, 82-90.
- Metin, F. (2023). Brain drain from Türkiye: Register evidence of non-returning graduates. *Research in Educational Administration & Leadership*, 8(2), 373- 419. doi: <https://doi.org/10.30828/real.1149770>
- Nawyn, S. J. (2019). Gender and migration: Uneven integration. In S. J. Gold & S. J. Nawyn (Eds.), *Routledge International Handbook of Migration Studies*, Routledge, 225-234.

- OECD (2023), Youth not in employment, education or training (NEET) (indicator), https://read.oecd-ilibrary.org/employment/oecd-employment-outlook-2023_08785bba-en#page1
- Özdemir, A. , & İlhan, A. (2021). Beyin göçü: öğrencileri yurt dışı eğitime yönlendiren sebepler bağlamında nitel bir araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(42), 1159-1186. doi: <https://doi.org/10.46928/iticusbe.804014>
- Pazarcık, S. F. (2010). Beyin göçü olgusu ve Amerika Birleşik Devletleri üniversitelerinde çalışan Türk sosyal bilimciler üzerine bir araştırma. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Raoul Wallenberg Institute (2024). Toplumsal cinsiyet duyarlı araştırma: Araştırmacılar için rehber: <https://rwistanbul.org/rapor/0.74081500%201608889245.pdf>
- Ravenstein, E. G. (1889). The laws of migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 52, 241–305.
- Ravenstein, E.O. (1885). The laws of migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 48, 167-227.
- Rüzgar, M. E. (2020). Dönmek veya dönmemek, işte bütün mesele bu. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 8(4), 1080 - 1115. doi: <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.8c.4s.2m>
- Skeldon, R. (1990). *Population mobility in developing countries: A reinterpretation*. Belhaven Press.
- Sönmez, N. (2022). Turkey and brain migration: Policies formed from push and pull perspectives and effects on brain drain. [Unpublished doctoral dissertation]. Yeditepe University.
- Tansel, A. & Güngör, N. D. (2004). Türkiye’den yurt dışına beyin göçü: Ampirik bir uygulama. *Economic Research Center Working Papers in Economic*.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2023a). *İşgücü istatistikleri Ekim 2023*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Ekim-2023-49377&dil=1>
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2023b). *İstatistiklerle kadın 2022*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2022-49668#:~:text=Adresyüzde20DayalyüzdeC4yüzdeB1yüzde20NyüzdeC3yüzdeBCfusyüzde20KayyüzdeC4yüzdeB1tyüzde20Sistemi,1'iniyüzde20iseyüzde20erkeklyüzde20oluyüzdeC5yüzde9Fturdu>
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2023c), *İstatistiklerle gençlik 2022*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2022-49670>
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2023d), *Uluslararası göç istatistikleri, 2022*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2022-49457>
- Türkiye Yeterlikler Çerçevesi (2024). *Lisans diploması yeterlik tür belirleyicisi formu*. <https://tyc.gov.tr/uploads/dosyalar/16678241273a61c7dc6c18b3c770d8063784ec6735.pdf>
- Uşun, S. (2016). *Eğitimde program değerlendirme: Süreçler, yaklaşımlar ve modeller*, Anı Yayıncılık.
- Wallerstein, I. (1980). *The modern world system 11, mercantilism and the consolidation of the European world-economy*, 1600-1750, New York: Academic Press.
- Wallerstein, I. (1984). *The Politics of the world economy: The States, the movements, and the civilisations*. Cambridge University Press.
- World Economic Forum (2022). *Global gender gap report*. https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2022.pdf.
- Yüksek Öğretim Kurulu (2024). *Türkiye yükseköğretim yeterlikler çerçevesi*. <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=48>

Ekler

EK 1. Hemşirelik Öğrencilerinde Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği

	Aşağıdaki ifadeler daha iyi yaşama ve çalışma koşullarının olduğu yerlere göç etme ile ilgilidir. Size en uygun ifadeyi (x ile) işaretleyiniz.	Tamamen KATILYORUM	Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle KATILMIYORUM
1.	Yurt dışında yaşamamın hayatımı kolaylaştıracağını düşünürüm.					
2.	Daha fazla para kazanabileceğim için yurt dışında çalışmak isterim.					
3.	Ülkemde kariyer elde etmek için yeterli fırsatım olduğundan yurt dışına <u>gitmeme gerek yok.</u>					
4.	Bu işi başka bir ülkede yapacak olsam, daha keyifli bir çalışma yaşamım olur.					
5.	Bu ülkede geçirdiğim her dakikanın boşa geçtiğine inanırım.					
6.	Yurt dışında çalışmanın beni mutlu edeceğine inanırım.					
7.	Gelecek kaygımın olmayacağı başka bir ülkede çalışmak isterim.					
8.	Yurt dışında çalışmamın yaşam standartlarımı arttıracığını düşünürüm.					
9.	Politik baskılardan uzak olabileceğim başka bir ülkede yaşamak isterim.					
10.	Yurt dışı iş ilanları dikkatimi çeker.					
11.	Düşünce özgürlüğü daha fazla olan bir ülkede yaşamak isterim.					
12.	Ülkelerin yabancılar için yaşama/ çalışma kabul kriterlerini araştırırım.					
13.	Kendimi daha güvende hissedebileceğim başka bir ülkede yaşamak isterim.					
14.	Yurt dışında çalışmak adına karşılaşılabileceğim zorluklara katlanabilirim.					
15.	Yurt dışında yaşamayı konu alan haberlerle <u>ilgilenmem.</u>					
16.	Olumsuz deneyimler olduğunu duysam da yurt dışında yaşama fikrinden <u>vazgeçmem.</u>					

EK. 2. Nitel Veri Setinde Yer Alan Öğrenci Kompozisyon Örneği

GENÇ RUHLAR VE YURT DIŞI: İSTEK Mİ ÇÖZÜM MÜ?

Her bireyin hayalidir yurt dışına çıkmak. Kimimiz gezmek görmek için öte diyarları, kimimiz de yeni bir toprağa basmakla yeni bir yaşama atılma düşüncesinden dolayı ister bunu. Ama artık günümüz dünyasında, bilhassa da ülkemiz Türkiye’de bu durum bir hayal ya da arzu olmanın ötesine geçmiş, yeni bir zorundalık halini almıştır. Ülkemizin genç nüfusu hızlı ve kararlı bir şekilde yurt dışına çıkma, çıkmakla kalmayıp orada bir hayat kurma düşüncesine tutunmaktadır. Bu durumla ilgili tabiri caizse her kafadan bir düşünce, her ağızdan bir ses çıkmaktadır. Hepsini haznemize alıp diyebiliriz ki gençler yurtdışına çıkma isteklerinde belirli kriterler ve durumlardan dolayı haklıdırlar. Gençlerin yurt dışına çıkma istekleri, yurt dışına yönelmeleri bireysel hak ve özgürlükleri dahilinde olmakla beraber toplumsal bir canlı olarak erişemedikleri temel haklara erişmelerini sağlayacaksa duygusal manipüle ile engellenmemeleri gerekmektedir.

Bununla birlikte, yurt dışına çıkma istekleri konusunda genç nüfus eğitilmelidir. Bunun temel maddesi, yurt dışında, özellikle Avrupa’da da her şeyin dört dörtlük olmadığını bilincine erişilmesidir. Birçok genç birey, yurt dışını ilkeli ve onurlu yaşam için mihenk taşı olarak görmektedir. Bu düşünce temelsiz bir binaya benzer, çünkü insanın olduğu yerde mutlak düzenden bahsetmek mümkün değildir. İnsanın önce birey olarak kendini geliştirmesi, erdemli bir hayat arzusunda olması gerekmektedir. Bu durumun istatistiksel olarak çoğunlukta sağlandığı yer, yurt içinde ve dışında, yaşanılacak yerdir. Ayrıca, hayat kriterini arttıracak ve temel haklardan olacak unsurların sağlanması açısından da dikkat verilmelidir. Yine sağlanan veriler ve orada yaşayan halkı tanıtabilecek eserler ve belgeler yurt dışına çıkmadan önce kaideye alınmalıdır.

Dikkate alınması gereken temel unsurlar başlıca şunlardır: bireyin ekonomik konumu, vatandaşlık ve düşünce özgürlüğü hakkı, eğitim hakkı, eşitlik ve adalet hakkı.

I. Ekonomik Konum

Ekonomik yeterlilik bireylerin en temel haklarındanndır. Yaşamın devamı için karşılanması gereken maddi ihtiyaçların, yeme-içme, barınma, güvenlik karşılanması için bireyler belirli bir gelir seviyesinde olmaktadır- ya da yaşadıkları yerin ekonomisi buna endekslı olmalıdır. Ekonomik sıkıntılar ya da refah düzeyi gençlerin yurt dışına çıkma isteklerini kamçıl原因an faktörlerdendir.

II. Vatandaşlık ve Düşünce Özgürlüğü

Devletler var olduğu sürece vatandaşlarda var olacaktır. Devletin hangi kademesinde olunursa olunsun tüm yurttaşlar insan hakları açısından eşittirler. Bu, bireylerin en temel vatandaşlık hakkıdır. Vatandaşlar, ülkelerinin iyiliği için eleştiri yapabilme, fikir paylaşabilme, farklı fikirlerde olabilme özgürlüklerine de sahiptirler. İhlalinin olması halinde bireyler yaşayacak başka bir yer aramaya başlarlar. Genç nüfus bu noktada özellikle çok hassas ve bu da tercihlerini etkilemektedir.

III. Eğitim

Genç nüfus daha hayatın başında. Elbette iyi bir eğitim yaşamlarının gidişatını belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim kalitesi, öğrenciye tanınan hak ve özgürlükler, kolaylıklar, kariyer planlamalarının kolaylığı ve kalitesi, tek tipte bir öğrenme olmaması, sanatın ve bilimin gölgede kalmış kollarına da değer biçen, mesleki ve teknik, sportif alanlara da aynı kaliteyi gösteren eğitim anlayışlarının olduğu ülkeler çoğunluğu aktif öğrenci olan genç nüfusu oldukça etkilemektedir.

IV. Eşitlik ve Adalet

Dünyayı hem ruhsal hem biyolojik olarak ağır bir ergenlik sürecinden sonra anlamaya başlayan genç nüfusun belki de en hassas, kırmızı noktaları eşitlik ve adalet arayışıdır. Eşitlik ve adalet, sadece insanların değil hayvanların, bitkilerin de hakkıdır. Bunun ihlali ya da uygulamada eksikliği yaşamı sürdürmede ivedilikle belirleyici bir faktördür. Toplum elmasının yarısı olan kadınların bu konuda daha fazla yaralı olması, özellikle de kadın genç nüfusun yurt dışı eğiliminin bu noktada şekillendiği unutulmamalıdır.

Özetle, gençlerin yurt dışına çıkmaları temel faktörler çerçevesinde haklılık taşımaktadır. Ama yaşanılan yerde haklarının eksikliğini gidermek de yine bir noktada gençlerin elindedir. Bir bütün olarak daha erdemli ve daha ilkeli bir ülke, dünya anlayışı için çabalamamız gerekmektedir.

EXTENDED SUMMARY

Migration is an important part of the globalization process and has a strong impact on citizenship and citizenship education (Veugelers, 2021). Education programs are directly affected by economic, technological and global developments and as a result of this impact, they need to be structurally updated and made efficient. In this context, it is recommended to conduct research and development studies to make education programs realistic, useful and efficient in line with current developments (Uşun, 2016). This study aims to examine the current status of the higher education teacher training program in the context of brain drain by examining the attitudes and opinions of prospective teachers, who are responsible for the citizenship education of the future, towards Turkey's brain drain.

In order to examine the research problem comprehensively and multidimensionally; research conducted by using qualitative and quantitative methods together is defined as mixed methods research (Yıldırım & Şimşek, 2013). Mixed method research is a research approach that allows data collection, analysis and integration of qualitative and quantitative methods. In this study, in which pre-service teachers' attitudes and opinions towards brain drain were examined, it was envisaged that the mixed method would reveal more efficient findings due to the complex and multidimensional nature of the research problem. Sequential-explanatory design, one of the mixed method designs, was used. The aim of this design, which consists of two stages, is to support, explain or exemplify the data collected by quantitative method with the data collected by qualitative method.

The quantitative part of the study was conducted based on the survey model (Karasar, 2012), which aims to describe the existing situation as it is. In this context, the Attitude Towards Brain Drain Scale was applied in digital form together with a personal information form to pre-service teachers studying at the faculty of education of a university in Central Anatolia. The scale was answered by 455 pre-service teachers.

The qualitative part of the research was conducted based on the case study design in order to examine the results of the quantitative analysis in depth. The case study, which is widely used in qualitative research, is defined as an empirical research method that deals with a phenomenon within its real life framework (Yıldırım & Şimşek, 2016). In this framework, qualitative data were obtained through online group discussion and student essays. The procedures followed within the scope of the case study are as follows:

1. In the Critical and Analytical Thinking course, which is taught as an undergraduate course at the faculty of education where the research was conducted, pre-service teachers were asked an open-ended question and were asked to answer this question on the basis of critical thinking. Twelve pre-service teachers participated in the online discussion session. The question that the students had to answer in the online discussion was as follows: Evaluate the recent desire of young people to settle abroad? Are young people right or not?
2. Following the online discussion session, students were asked to write an essay that required them to put forward a thesis on the topic within the framework of the same undergraduate course. Thirty-eight students, 29 female and 9 male students, participated in the essay writing activities. The open-ended question posed to the prospective teachers is as follows: Evaluate the recent desire of young people to settle abroad? Are young people right or not? Write an argumentative essay expressing your thoughts? The question was communicated to the pre-service teachers in advance and they were given one week to do the necessary research. Student essays were collected through a distance education system. The data were analyzed by content analysis on the basis of gender.

When the quantitative findings obtained from the research are analyzed, it is determined that pre-service teachers' attitudes towards brain drain are high and they are more affected by the "push components". The findings also show that pre-service teachers' attitudes towards brain drain differ according to gender. Male pre-service teachers scored higher in terms of arithmetic mean score in the Attitude Towards Brain Drain Scale and the "attractive component" of this scale. Therefore, it was found that male pre-service teachers had higher attitudes towards migration than female pre-service teachers.

When the findings based on qualitative data are analyzed, it is seen that there is a consistency between qualitative and quantitative findings. Qualitative findings show that male pre-service teachers mostly find brain drain justified; however, female pre-service teachers mostly do not find brain drain justified. Male and female pre-service teachers who did not justify the brain drain of young people argued that a responsibility and struggle-oriented approach is necessary to ensure social transformation. Women criticized the brain drain requests of young people harshly and expressed a responsibility-oriented approach with a significantly higher frequency.

There were pre-service teachers who evaluated the brain drain request of young people as a personal decision. Female and male pre-service teachers who justified the brain drain of young people stated that they were struggling to survive in Turkey and felt hopeless and helpless about their future prospects.

Men, who justified brain drain, mentioned the political and social factors related to the issue and stated that young people wanted brain drain in the hope of a better life. According to the findings, female and male pre-service teachers share the opinion that there are some difficulties related to brain drain. These challenges emphasize the social dynamics towards the country of migration. According to another remarkable finding obtained in this study, pre-service teachers who justified the desire of young people for brain drain cited economic dimensions, human rights, individual development and educational opportunities as the reasons for their views. In the economic context, it was determined that male students expressed difficult working conditions and low purchasing power more frequently, while female students expressed hopelessness and helplessness in terms of economic security more frequently. Both male and female participants reported being anxious and worried about their appointment as teachers. The findings show that female and male pre-service teachers make similar assumptions about high economic opportunities and high living standards abroad.